

kíváncsi diákok lapja

Cimbora

2025.
december

MEGJELENT!

László Noémi: A mi iskolánk

4. oldal

Ti írtátok

Pályázati felhívás 5–8. osztályosok számára

Verset, mesét, történeteket írsz, és szeretnéd megmutatni azokat másoknak is? Küldd el szépirodalmi próbálkozásaidat 2026. április 15-ig a tiirtatok.cimbora@gmail.com címre. A legjobb alkotások megjelennek folyóiratunk **Ti írtátok** rovatában és/vagy a honlapunkon, szerzőjük pedig meghívást nyer az ötnapos, nyári nagy találkozásra, a **18. Cimborá Kaláka Műhelybe**.

Ha úgy gondolsz, hogy benned is lapul egy olyan történet, amelyből remek novella kerekedhet (előbb nézz utána alaposan, mi is az a novella!), írd meg, olvasd el, és javítsd át, ha gondolsz, majd küldd be a Cimborának!

Ha szeretnél véleményt az írásodról, küldd be a határidő előtt két héttel, azaz 2026. április 1-jéig, és írd a szöveged végére: **Kincső, hogyan lehetne még jobb a novellám?**

TAMÁS KINCŐ

Kányádi Sándor elhíresült meghatározása szerint „A vers az, amit mondani kell”. De ahhoz, hogy mondhassuk, először meg kell írni. Írjatok verset ti is, bátran, gátlások nélkül, kötött formában vagy szabadon, és küldjétek el a Cimborának. Igyekezni fogok segíteni, ha tudok. Ami viszont biztos: nagyon tudok biztatni mindenkit.

Ha szeretnél véleményt az írásodról, küldd be a határidő előtt két héttel, azaz 2026. április 1-jéig, és írd a vers végére: **Szeretnék véleményt!**

LÖVÉTEI LÁSZLÓ

DIÁKOK ÉS
TANÁROK
FIGYELMÉBE

Cimbora

kíváncsi diákok lapja

2025. december, XXXV. évfolyam

Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimborá árát a sepsiszentgyörgyi
Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO35BTRLRONCRT06915601
Banca Transilvania, Sf. Gheorghe
Fundatia Cimborá, CIF: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Köllő Zsolt, Kuszto Anna, Lövétei László, Máttyás Noémi, Nádasdi Csilla Emese, Szonda Szabolcs, Szócs Imre, Szócs Domokos, Vetró-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Vass Kamilla illusztrációja.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimborá Alapítvány.

Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Cimbora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓK

Nemzeti
Kulturális
Alap

Támogató a Romániai Magyar
Demokrata Szövetség és
a Communitas Alapítvány.

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

Barót Város
Önkormányzata

Tartalom

Cimbirodalom

A közös élmények könyve

László Noémi: *A mi iskolánk* ..... 4. oldal

Csak 1 vers / Lövétei László rovata

Méhes Károly: *Olyan karácsonyféle* ..... 7. oldal

Cimbirodalom

Horváth Benji: *Damian és a csillagok tánca (18.) – Hangok a ködben* ..... 8. oldal

Bernard Friot: *Újabb sietős történetek – Kellékek (Szócs Imre fordítása)* ..... 10. oldal

Olvasólámpa / Máttyás Noémi rovata

A sült gesztenye illata, avagy két könyv télire ..... 11. oldal

Hónapfókusz

Borenich Levente: *Tigrisugrással az építészet történetébe* ..... 13. oldal

Szín-tér / Vetró-Bodoni Barnabás rovata

Meghekkelt képzelet / A Szín-téren: *Jeremy R. Brooks kerámiaművész* ..... 16. oldal

Beszélő tárgyak / Ladó Ágota rovata

Vidámság a jégen – és egy különös madárca ..... 18. oldal

Cimbi a társadalomban / Gecse Barbara rovata

Erdők, hegyek, vizek védelmezői ..... 20. oldal

Kamasz(OK) / Nádasdi Csilla Emese rovata

Mihez kezdünk az emlékeinkkel? ..... 22. oldal

Ti írtátok

Ambrus Barbara Renáta: *Az aranyzívű lány (2. fejezet)* ..... 24. oldal

Ti olvastátok

Berg Judit: *Liana* ..... 26. oldal

Pénzen a természet / Köllő Zsolt rovata

Szomszédaink érméi ..... 27. oldal

Pad alatt

Cimbi levele ..... 28. oldal

Rejtényvilág / Szócs Domokos rovata

Karácsonyi történet ..... 29. oldal

Szida Jenő verssorai a hálóban ..... 30. oldal

Cimbi képtára / Ladó Ágota rovata

Pallos Jutta világa ..... 31. oldal

A közös élmények könyve

LÁSZLÓ NOÉMI

A mi iskolánk

Illusztrálta: Hatházi Rebeka
Gutenberg Kiadó, 2025

László Noémi költő visszabújt gyermekkori önmagába, hogy onnan mesélje el, milyen volt felnőni az 1980–90-es évek, a kommunizmus és rendszerváltás Romániájában, pontosabban az ország egy konkrét városában: Kolozsváron. Milyen volt különféle tanintézmények diákja lenni, kérdéseket feltenni, kíváncsiskodni, az élet kisebb és nagyobb dolgain morfondírozni.

Mintha egy kis-, majd nagy kamasz naplóbejegyzéseit olvasnánk *A mi iskolánk* rövid írásaiban, annyira közel kerülünk a gyermekkori én hangjához. Nem klasszikus visszaemlékezés – nem jelennek meg benne az utólagos, már a felnőtt tudatból érkező módosítások, kiegészítések, nem vizsgálja felül a történéseket. Az elbeszélő nem tud többet, mint amit akkor, gyermekkorában tudhatott.

Különös csavart hoz a történetekbe a többes szám első személy használata. A könyvben nem az *én*, hanem a *mi* mesél. A *mi* itt rugalmas, mindig változó közösségeket jelöl: van, amikor a nemzedéket vagy az iskola diákságát, van, amikor az osztályt vagy annak egy kisebb szeletét (például a lányokat szemben a fiúkkal), van, amikor a családot. Ez azért izgalmas, mert megmutatja: mennyi minden közös az élményeinkből, és hogy a kisebb-nagyobb közösségeink gyakran változnak aszerint, hogy hol, mikor, kikkel és milyen helyzetben vagyunk. A könyvben hangsúlyosak azok az élmények, amelyek közösek vagy könnyen közössé tehetőek.

A 80–90-es években az erdélyi magyar iskolás élete olyan tapasztalat volt, amely egyszerre személyes és közösségi – hiszen mindenki másképpen élte meg, de sok minden összeért. Például mindenkinek ugyanazok a szabályok között kellett élnie, ugyanazokhoz az intézményekhez alkalmazkodnia, ugyanazokat a rendszereket megértenie. Ezek az ismétlődő helyzetek teremtik meg azt az alapot, amelyre a könyv történetei épülnek.

A mi iskolánk játékos, humoros, lázadó könyv. Megmutatja, milyen érzés, amikor feszítenek a szabályok, amikor igazságtalanságot élünk meg, vagy amikor egyszerűen túl soknak érezzük az elvárásokat. Ugyanakkor azt is megmutatja, mennyire sokszínű hely az iskola: lehet furcsa, izgalmas, bosszantó, ijesztő vagy éppen szerethető.

Hatházi Rebeka kollázsai még izgalmasabbá teszik a kötetet. Az illusztrációkon archív felvételek, különböző anyagok jelennek meg, ezek mind a 80–90-es évek tárgyi kultúráját és vizuális világát elevenítik meg. Nagyon játékosak, sokszor szürreálisak, és maguk is történeteket mesélnek el. Érdemes elidőzni velük!

A mi iskolánk sok szempontból már egészen más volt, mint *A mi iskolánk* iskolája, bizonyára a *ti* iskolátok is más. A történetek arra hívnak, hogy végiggondoljuk: milyen a *mi* iskolánk, milyen közösségekhez tartozunk, és hogyan lesznek a saját élményeinkből közös történetek?

A címadó szöveg mellett a *Hideg* című írással nyerünk betekintést alább a könyv világába.

Kusztos Anna

A mi iskolánk

A mi iskolánk a legjobb iskola. Először is azért, mert mászkálhatunk a föld alatt. Leme gyünk az alagsorba. Sötét van. A sötétben csövek futnak és rácsos ajtók nyikorognak. Ez jó. Vannak vízfényű neoncsövek, de azok csak egészen kivételes esetben égnek. Ez rossz.

A kézimunkaterem mellett keskeny lépcső visz a padlásra. Ott is van nyikorgó, rácsos ajtó. Ez jó. Az emeleti fő folyosóról is vezet fölfelé keskeny lépcső, de ott fekete alapon aranybetűvel írja, hogy PÜSPÖKI IRODA. Arra nem szabad lábatlankodni. Ez rossz.

Az osztályban három padsorban ülünk, két padsor fiú, egy padsor lány. Mi, lányok, az ablak melletti sorban ülünk. Ez jó. A tábla előtt húsz centi magas dobogón viharvert katedra áll, mögötte rozoga tonettszék. Énekóra lesz. A portörölt keresünk. Nincs. Ez rossz.

Jön Gyula bácsi, nincs portörölt, térdelünk. Mindenki tépjen ki egy füzetlapot! Nehogy az énekfüzetből tépd! Lapot a térd alá, és akkor térdre. Össze ne koszd a nadrágot, anyákkal nem húzunk ujjat! Rendetlen, lusta banda!

Gyula bácsi fekete dobozban hozza az akkordeont. Az egy harmonika. A dobozból lapos, kerek ülőpárnát vesz elő, a tonettszékre csapja, arra ül rá. Előtte a katedrát és a széket áttörli a portörölvél, amit az osztály kötelessége biztosítani. A portörölt elfelejtettük biztosítani, úgyhogy térdelünk.

Térdepelés után Gyula bácsi körbejár az osztályban, ellenőrzi a felszerelést. Félelem és rettegés az V. B-ben! Puskás, Bocskai és Káptalan már kint reszket a dobogón. Puskásnak radírja, Káptalannak nyeles smirglije nincs. Bocskainak a ceruzája 2B, amikor Gyula bácsi világosan elmondta, hogy énekórán HB ceruzát használunk.

És akkor ütemezünk. Le, balra, jobbra, fel. Fleccs az ajtó felé, Taknyádi Pál! Hármás! Négy-negyedes, nem háromnegyedes ütem, Lökött Péterné! Na, még egyszer! Le, balra, jobbra, fel! Így, most már néz ki valahogy! Ötös! Helyretakarodni!

Gyula bácsi két karját a tartósíjba dugja, magára ölti az akkordeont, és végre kórusban éneklünk. Ez jó. Gyöngyélet a pionírélet. Románul, de kánonban, úgyhogy annyira nem rossz. De Klein az ajtó melletti padsor utolsó padjában görcsösen röhög. Ez rossz.

Gyula bácsi feje elvörösödik. Akkordeon le, Gyula bácsi Klein magasságában. Hát te azt hiszed, én

szórakozni járok ide? És a gallérjánál fogva fölakasztja Kleint az ajtó mellett hosszan húzódó foga-sra. Klein óra végéig ott lóg. *Ajólóvas kató nának dejól vagyon dolga.* Így nem lehet énekelni.

Amerreénjárok, mégafákis sírnak, sűrűágaikról leveleklehullnak. Klein a fogason énekel. Gyula bácsi kibújik hangszeréből, fekete dobozába pakolja a harmonikát, felhagy három sor pontozott félhangot. Dó, ti, lá. Csengőhang. Ülőpárna fekete dobozba, Klein fogasról le, Gyula bácsi el.

Lerohanunk az első emeleti lányvécébe. Az ásök cigiznek. Ezt mindenki tudja, csak a tanárok nem. Az egyik ás lány már negyedikes korában cigizett, azt sem tudta senki, csak mindenki. Ülünk a vécében, matekóra lesz. Jutka néni a világ legjobb matektanára. A mi iskolánk a legjobb iskola.

Hideg

A mi iskolánk hideg iskola. Legalább kőből van, ez biztos. Jól látszik ez a lépcsőfeljárón, ahol földre fordított félhold alakú lyukak tátonganak a lépcsősor melletti falban, a félhold ferde alapja legalább fél méter vastag, és pont elég hosszú ahhoz, hogy lecsússzon rajta az ember, amikor szünetre megy.

Hideg van, ez tény, a fűtés fikció. De nem fázunk annyira, mert megint gyalog jöttünk. Az utcákon derékig ér a járdaszélen felhányt hó. Három kilométerre lakunk az iskolától, a hó a háztól a suliiig végig mindenhol derékig ér, szépen felhányták. Legtöbbször messziről, valamelyik negyedből járunk be, kevesen laknak a belvárosban.

Lehullt a hó, és azóta is csak hull. Felhányják, aztán új hull, azt is félrehányják, de ennyi havat győzni lehetetlen. Leáll a forgalom, az autók amúgy sem indulnak, mármint amelyek nem benzinért állnak épp napokig sorba, azok. Az autók nem indulnak, a trolik, a buszok nem járnak, gyalog megyünk suliba a derékig érő hórakás mellett. Legalább nem fázunk.

Órán már nem annyira egyszerű a dolog. Gyula bácsinál segít valamennyire az ütemezés, az is valamiféle mozgásforma. A rettegés viszont cseppet sem segít, és hiába az ütemezés, Gyula bácsitól továbbra is egy emberként retteg az osztály, és aki fél, az csak jobban fázik.

Vacogunk biológiaórán is. A két hetes elkékült szájjal áll a szertár előtt, jön Gyuri bácsi fehér köpenyben, a két hetes átveszi az egysejtűeket szemléltető hosszú papírtekerccset, és irány az osztály. Gyuri bácsi az egyik táblát teljesen eltakarja a ráakasztott színes papírlepedővel, a másik fakeretén a kezével mutatja, hogyan mozog az amőba. A galandféreg. A nemtudommi.

Ilyen hidegben nem lehet figyelni, az ember majdnem átlátszó. Attól félek, Gyuri bácsi belát a fejembe, meglátja a gondolataimat. Azon töröm a fejem, hogy lehet ilyen hidegben is ilyen vörös orra, ráadásul még a neve is az, Veress György, így hívják. Nem értem, hogy nem fázik. Tele van energiával, horkan, pálcával mutogat, a tábla keretén matat, giliszta, galandféreg, papucsállatka.

Kicsengetnek, végre megmozdulunk. Irány az udvar. Az osztályban kötelező szellőztetés. Bejön a jó friss levegő, mondja a folyosófelelős tanár. Hát, ki tudja. Eddig hideg bűdös volt, szünet után jéghideg bűdös lesz. Edzettek vagyunk! Lerohanunk az udvarra, jól összemaszatoljuk egymást latyakos hóval. Akit nem mosdatnak meg, annak nullára süllyed az önértékelése.

Nemrég született Petőfi Sándor. Neki sem lehetett könnyű az elején, ekkora hidegben. Az ember azt gondolja, régebb mindig hidegebb volt. Mesélnek otthon az apák és anyák, taták és mamák, hogy ötvennyolcban vagy negyvenhatban micsoda tél volt. Nem tudhatjuk, nekünk ez a nyolcvanhatos is elég dermesztő.

Ki tudja, Petőfiéknél, azaz Petrovicséknél volt-e kandalló, pattogott-e benne tűz ezernyolcszázhuszonhárom telén. Ami jó hideg lehetett, ha minden régi tél fagyosabb. Nálunk nagy, sötétbarna csempekályha áll az osztályteremben. Gázzal működik, csak nem tudjuk, mikor. Edzettek vagyunk, sok mindent kibírunk majd, ígérik. Ez a mi iskolánk. Kőből van, és hideg.

Szirak Sára felvétele

(SAK 1 VERS) • LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ ROVATA

MÉHES KÁROLY

Olyan karácsonyféle

Húsz centiméter hó esett
örvendezés fehér karácsony
aztán megjött a melegfront
december 24-én 15 fok
Mennyből az angyal könnyű zakóban
rendelt kaját ettünk utána römiztünk
és elég sok bort ittunk
Nekiindultunk hogy kisétáljuk
olyan üres volt a város mint
covid alatt vagy akkor volt minden
este szent? egyszer csak G. jött szembe
igencsak megörültünk egymásnak
elmesélte hogy az Árvák karácsonyára
tart éppen mintha szőgyellve kicsit
együtt ballagtunk egy darabon
a kiosk előtt megkérdeztem
hogy is van az árvákkal szép dolog ez
mire megint zavartan mosolygott
Nem nem árvagyerekekről van szó
hanem magányos árva felnőttekről
mint ő is akiknek nincs kivel ünnepelni
ők térnek be jézusi forralt borra pogira
Meleg este volt és végtelenül szent
csönd lett rövid időre
majd elbúcsúztunk nagyon örültünk
de tényleg és a legjobbakat.

Éppen egy évvel ezelőtt, a *Vigilia* 2024/12-es „karácsonyi” számában jelent meg Méhes Károly verse, örömben fel is olvastam a családnak, pedig ritkán zaklatom őket kortárs versekkel. S persze rögtön eszembe jutott Charles Dickens *Karácsonyi ének* című kisregénye, amelyben egy Ebenezer Scrooge nevű „zaklató, szipolyozó, zsugori, markoló, kaparintó, kapzsi vén bűnös”-ből – miután holmi szellemek lepöregtik előtte egész életét és eljövendő halálát – „olyan jó barát, olyan jó gazda, olyan jó ember vált, hogy különbet nem látott sem a régi jó főváros, se más régi jó főváros, város vagy mezőváros, az egész régi jó világban. Akadtak, akik nevettek változása láttán, de nem bánta; hadd nevéssenek, ügyet sem vetett rájuk; mert volt benne annyi bölcsesség, hogy tudja: soha semmi jó nem történhetik ezen a földtekén úgy, hogy némely ember torkaszakadtából ne nevetne rajta...”

Ismételjük el a Dickens-idézet utolsó két mellékmondatát: „soha semmi jó nem történhetik ezen a földtekén úgy, hogy

némely ember torkaszakadtából ne nevetne rajta”. Egyáltalán nem szégyellem: nagyon el tudok szontyolodni, valahányszor eszembe jut ez a Dickens-axióma. 1843-ban, tehát 181 évvel Méhes Károly verse előtt jelent meg a *Karácsonyi ének*. Mi változott hat emberöltőnyi idő alatt? Nyilván sok minden, de a lényegyet tekintve mintha még mindig egy helyben toporognánk. Méhes Károly versének „szereplői” ugyan nem nevetnek torkuk szakadtából, de „G.” bizony mintha szégyellené egy kicsit, hogy az „Árvák karácsonyára” tart, sőt, zavartan mosolyog, amikor kiderül, hogy „nem árvagyerekekről van szó / hanem magányos árva felnőttekről / mint ő is akiknek nincs kivel ünnepelni”. S már a verscím is hogy tud szabadkozni, amiért nem *rendes* karácsonyról fog szólni a vers, hanem csak „olyan karácsonyféléről”, melegfronttal, rendelt kajával, römivel, forralt borral, pogival! S a vers végén bizonygatni kell, hogy nagyon örültek egymásnak a szereplők, „de tényleg”!

Visszatérve a *Karácsonyi énekre*: William Makepeace Thackeray szörnyen féltékeny volt Dickens sikereire, mégis „nemzeti üdvnek” nevezte kortársa kisregényét. Remélhetőleg idén is lesz karácsony (ha nem is „végtelenül szent”), hadd nevezem hát én is nemzeti üdvnek Méhes Károly versét. Hiszen legyünk bármennyire ocsmány fajzat, az ilyen kisregények és versek miatt mégis megéri embernek lenni.

Méhes Károly (1965, Pécs):

költő, író, újságíró.

A kép forrása: a szerző Facebook-oldala

HORVÁTH BENJI

Költő, műfordító, szerkesztő, slammer, énekes. 1988-ban született Marosvásárhelyen. Legutóbbi, ötödik verseskötete, az *Emlékmű a jövőnek* 2022-ben jelent meg a budapesti Jelenkor Kiadónál.

Damian és a csillagok tánca című disztópiáját 2023. novemberi lapszámunktól közöljük folytatásokban.

Orbán Eszter fotója

Az eddigi részeket elolvashatod itt:

Damian és a csillagok tánca (18.)

Hangok a ködben

Végtelen, sűrű, krémszerű fehérség mindenütt, bárhova fordul. Damian kinyújtja a karját, és a keze eltűnik a ködben. Mintha minden feltételes lenne, mintha egy álomban járnának, és ez az álom egyszerre volna ismerős és ismeretlen, otthonos és fenyegető. Van benne valami megnyugtató, mintha minden érvényét vesztené ebben a fehér világban, semmi megkötés, elvárás nincs többé – és van benne valami, ami mélyen felzaklatja, mintha hívná, hogy egyé váljon vele, beleolvadjon a végtelen ködbe, engedje el magát, engedje el Damiant, aki nem is létezik, egy elgondolás csupán, álmokép, ahogy minden más.

Damian megrázza a fejét, és szorosabban megmarkolja az ezüsthonalat.

– Ne ijedjete meg, ha hirtelen azt érzitek, hogy a köd beférkőzik a gondolataitok közé, és megpróbál manipulálni. Semmi szín alatt ne hallgassatok rá. Ne bízzatok a gondolataitokban, ne foglalkoztatok velük. Egyetlenegy dolog fontos, ne bízzatok semmi másban: hogy amíg a ködben vagyunk, soha, semmilyen körülmények között nem engedjük el a fonalat. Szorosan egymás mellett megyünk, és mindig figyelünk a mellettünk lévőkre. Nem sietünk, én haladok középen, én vezetek, hozzám igazodtok. Ha füttyentek, megállunk. Nem engedjük el a fonalat soha. Aki elengedi a társait a ködben, arra örület és örök bolyongás vár. Megreked a világok között – intette őket a Káldeus, mielőtt leereszkedtek a völgybe. Egy ezüstszerű fonalat húztak ki maguk között, a Káldeus jobb oldalán haladt Damian, mellette Gíta, bal oldalán pedig Hao és Nunu.

– Ne féljete attól, amit láttok, hallotok vagy gondoltok.

Amikor a Káldeus füttyent, és megállnak, hol közelebből, hol távolabbról felhangzik válaszként egy hasonló füttyentés, azzal elindulnak, olykor irányt is váltanak.

Minden lépés lassú, kimért. Minden lépés közelebb visz a célhoz, hogy hamarabb kijussunk innen. Mert innen sose lehet kijutni.

Damian pislant, és mély levegőt vesz. Árnyékok lopakodnak körülöttük a vastag fehérségben. Éjjeli lepkék szálldosnak. Mintha valaki a fülébe súgná: *világok között járó gyermek, hol jársz megint?*

– Nem értem – súgja oda Gítának –, ha valakik itt vannak, és a Káldeus kommunikál velük, mért nem csatlakoznak hozzánk és vezetnek őket? Mi értelme van ennek a füttyölgetésnek?

– Be kell vallanom neked, Damian, hogy sok helyen jártam, de erről a világról nem sokat tudok. A Káldeus ismeri a helyet. Sok barátja van itt. Én csak történeteket hallottam erről a bolygóról, a Ködvilágról és legendás zsoldosairól. Nihara, azt hiszem, így nevezik a helyiek. Úgy tudom, hogy a ködben a magas hangok nem terjednek olyan messzire, mint a mélyek, ezért biztonságosabb így kommunikálni egymással, füttyentésekkel, nehogy felébresszenek valami veszélyes dolgot a hangok. És a Ködvilág lakói, azt hiszem, hogy magukat is veszélybe sodornák, ha kívülállókat kísérenének, és azok valami meggondolatlanságot követnének el, ezzel felhívva magukra a figyelmet. Úgy tudom, az ittenieknek nagyon szigorú szabályaik vannak erre nézve – súgja Gíta.

– Kinek a figyelmét? Milyen veszélyes dolgok ébrednek fel?

– Nem tudom, de egyáltalán nem hangzik jól.

A Káldeus két rövidet füttyent, megállnak. Jobbról, a közelből felhangzik két rövid és egy elnyújtott füttyeszó. Aztán egy elnyújtott, egy kicsit távolabbról, balról, majd még egy, még távolabbról. Megindulnak. Damian vállára száll egy éjjeli lepke.

Világok között járó gyermek, hol jársz megint?

Arborában még a nyáron elkezdődött az Ellenállás megszervezése. Damian életében először azt érezte, hogy valami nagyon nagy és fontos dolognak lehet a része, és hogy megtalálta az otthonát. Gíta és Nunu fizikai kiképzést tartott a jelentkezőknek, közelharc, lőfegyverek használata stb. Damian apja, Ben Sawada és Dolores néni az úrhajók

elhárítási és támadási titkaiba avatta be őket; a Káldeus, Katalin és Kai az ellenállás mindennapi művészetét adta át nekik, kódnyelveket, titkosított kommunikációt, tájékozódást a „földalatti” hálózatban; Damian anyja, Mercedes a diplomáciáról és az ellenséggel való tárgyalásról tartott gyorstalpalókat; Chun és Johann *Világok, kultúrák ismerete* címmel tartott kurzust; Dombi Gidó, a mechanikus kecskegida pedig Áron, a tolmács segítségével úrhajóvezetést tanított. Damian kivette a részét mindenből, ami belefért. Amikor ősz végén önkénteseket toboroztak, hogy felvegyék a kapcsolatot az Ellenállás különböző világokon szétszórta egységeivel, Damian azonnal jelentkezett.

Két hete vannak úton, és három világot látogattak meg a galaxis szélein. Kis Marokkóban minden simán ment, bajtársias hangulatban teltek a napok. A marokkói ellenállók biztosították őket a támogatásukról. Indigo Novában egy kocsmai verekedés kellős közepén találták magukat, aminek az lett a vége, hogy boldogan egymás nyakába borultak az iménti ellenfelek, és az Ellenállás dalait énekelték hajnalig. – Nem volt kívül háborúzni eddig, most lett végre értelme az életüknek, hogy megérkeztünk – jegyezte meg vigyorogva Gíta. Vertigóban végig kellett nézniük egy kétórás divatbemutatót, mert a vertigói kapcsolattervező volt a díszvendég, a galaxis egyik ismert divattervezője, és nem lehetett odaférfkőzni hozzá, amíg le nem járt az esemény. – Esküszöm, ha még egy kékcirkónium-szálas nadrágot vagy egy aranyzsályával hímezett zoknit látok, felrobbantom ezt a bolygót – átkozódott Gíta, amikor eljöttek.

A Káldeus javaslatára a Ködvilág felé vették az irányt. Kijelentette, hogy meg tudja győzni a ködvilági zsoldosokat, csatlakozzanak a harchoz. Ezek a harcosok, mint Nunu elmondta Damiannak, nem szolgálnak senkit, csak azt, aki jól megfizeti őket. A legendák szerint láthatatlanná tudnak válni, más arcok mögé bújni, a végsőkéig összezavarni az ellenfelüket. A galaxis legveszélyesebb állatai, mondta Nunu, aki annyira nem támogatta a Káldeus javaslatát, de belátta, hogy egy próbát megér a tárgyalás.

Morgás és valami matatás hangja a távolban. A Káldeus füttyent. A lepkék elszállnak. Két rövid füttyentés balról. Mennek tovább. Minden lépés kimért. Damian megszorítja a fonalat. Nagy, remegő alakzatok mozognak a fehérségben. Szikrák. A semmi szikrái. Én is semmi vagyok itt.

Világok között járó gyermek, hol jársz megint?

Damian behunyja a szemét, és megelevenednek az árnyak. Valami mélyről jövő, elviselhetetlen fájdalom járja át hirtelen, ami egyszerre benne van és kívülről jön. Az iménti alakzatok kitesztultak: kristályosan csillogó szörnyetegek, Damian felé fordítják arctalan arcukat, millió ragyogó szem szegeződik rá. És Damian nem tudja kinyitni a szemét. Érzik: ő nincs többé. Ő is csak kristályos tükörcsillogás. Kezével keresi az ezüsthonalat, de nincs már keze, és nincs már fonál.

Állandó jelzések, keringés, elektromos feszültség. Csatornarendszer, és Damian látja, hogy a csatornák információt közvetítenek. Ő maga is információ, rajta is átmegy minden. Örület és örök bolyongás. Beszél hozzá a csillogás. Érzik, amit

elmond. *Felszakadoznak újra a világok burkai... Éhes farkasok kergetnek... Mindig itt voltam, és tisztogattam az átjárókat, tartottam az egyensúlyt. Senki nem léphet át sehova a tudtom nélkül... Felszakadoznak a világok burkai... Nézd, mennyi mindent hordozunk megint, mennyi minden nyomja a hátunkat... Soha nincs vége, nincs vége... Engedd el magad, világok között járó gyermek, hol jársz megint? Hol jársz megint?... Te nem akard tudni, mennyi mindent tudok rólad... Mindent tudok rólad, hol jársz megint? Világok között járó gyermek, elveszett, éhes farkas... Felszakadoznak újra... Tudod te, milyen az, tudni mindent? Nem lehet megőrizni semmit, semmit... Felzabálunk, mit keresel itt? Felzabálunk, mit keresel itt?*

Damian érzi, hogy elvesztette az életét. Ahol van, ahogy van, az valami más, életen túli vagy az előtti dolog. És magával akarják rántani a szörnyek, magával akarja rántani a sok információ az öntudatlan pokolba, ahol nyomtalanul fel fog szívódni. Eltűnt a galaxis szélén, a hideg úrben, és nem fog senki emlékezni rá. Minden, amit látott, amit tud, ami történt vele, minden hiábavaló volt.

Damian, vagy ami lett belőle, nem akarja már visszaszerezni az életét, de nem akar nyomtalanul felszívódni sem. Kell lennie valaminek másnak is.

Harcolni kezd a fájdalommal.
(folytatjuk)

BERNARD FRIOT

Újabb sietős történetek

(Encore des histoires pressées)

(3.)

Kellékek

Egy bolt egy nem túl forgalmas utcában. Első látásra semmi különös nincs benne. Meglehetősen modernnek néz ki, fölötté neoncégér villog piros és sárga fényel: Mindenféle kellékek. És nem is hazudik a cégér a kirakat alapján. Van itt minden! Elektromos fűrés egy pár hócipő mellett, töltőtollak, fésűk, tejszínhabpatronok egy játékkonzol körül... A bejárati ajtón tábla lóg: *Eladás kizárólag szakmabeliek számára.*

Rendben, szakmabeliek, de ugyan miféle szakmáról van szó? Szeretnétek megtudni, szeretnétek beljebb kerülni? Nos, gyertek, kitárom előttem a bolt ajtaját. Kövessetek, én majd mindent megmutatok.

Nézzétek ezt a sort itt jobboldalt. Látjátok a feliratot: hősök és hősnők? Hát nem valóságűiek ezek a polcokon felsorakoztatott, életnagyságú viaszbábok? Választhattok: egy légikisasszony, egy futballklubelnök, egy alpinista lány, egy csodagyerek, aki hatévesen adja az első zongorakoncertjét, egy rendőrfelügyelő és még tucatnyi más.

Kezditek megérteni, hol vagytok? Nem? Akkor nézzünk egy másik részleget: *Varázseszközök.* Itt találtok távirányítót, mobiltelefont, parabolaantennát, de van kávédaráló, hajsütő, ruhacsipetű, tintaradí és még számos tárgy, mind gondosan sorba rakva és felcímkézve. A polcok végében reklámlakát:

Bernard Friot kortárs ifjúsági író a Párizstól nem messze található kis településen, Saint-Piaton született 1951-ben, jelenleg Bordeaux-ban él.

Kép forrása: Wikipédia / Bernard Friot © Y.Petit

Ha vásárol egy mágikus Miniflex fűrógépet, 200 frank értékben beszámítjuk a régi varázspálcáját, akkor is, ha már nem működőképes.

Már kapiskáljátok, ugye? Igen, azt hiszem, már rájöttetek: ez a hivatásos történetmeselőket kiszolgáló szaküzlet.

Bizony, a történetgyártóknak kellékekre van szükségük, hogy képzeletvilágukat felfrissítsék, történeteiket modernizálják. A hétmérföldes csizmák, békává változott királyfik fölött már alaposan eljárt az idő. Hogy ébren tarthassák olvasóik figyelmét, a mesemondóknak ki kell cserélniük a hintóikat gyorsvonatra, a sárkányokat lézerágyúkra, a tündéreket pedig dekoltált modellekre. Hallgatniuk kell az idők szavára.

Én magam is, mivel történeteket írok, ebben a boltban szoktam vásárolni. Íme, az *Átváltozások* részlegén veszek egy olcsó, műanyag szemetes-kukát. A *Varázseszközök* részlegén kiválasztok egy kék-piros radírgumit: szó sem lehet esztelen költekezésről, egy olcsó történetet fogok írni. Természetesen szükségem lesz még egy mesehősre. És mi volna, ha te lennél az? Legalább nem fog sokba kerülni... Még csak egy gonosz figura hiányzik, aki borsot tör a hős orra alá. Nos, az lehetek én, úgyis ez a kedvenc szerepem.

Tökéletes, minden hozzávaló megvan. Gyerünk! Hopp: íme, olcsó szemetes-kukává változtattalak. Sajnálom, nem kellett volna bedőlj a mesének. Most már magadnak kell kimásznod a slamaszti-kából. Nálad hagyom a kék-piros radírgumit, állítólag varázserővel bír... Sok szerencsét hozzá!

És még valami: ha azt hiszed, hogy a hős mindig diadalmaskodik, és a mesék mindig jól végződnek, sajnós, ki kell ábrándítsalak. Ez is modernizáláson esett át.

Szőcs Imre fordítása

A sült gesztenye illata, avagy két könyv télire

A Kis Bácsi Gombos Boltja éjjel-nappal nyitva van. Százegy fiókban tartja Kis bácsi a gombokat, száz fiókot kihúz, minden gombot megmutat a vevőnek, a világ minden ruhájára lehet itt gombot találni, mégis van, aki a százegyedik fiókot is meg akarja nézni. „Az a fiók üres”, mondja Kis bácsi, és nem mutatja meg soha a százegyedik fiókot. Csak éjjel, ha egyedül van, akkor húzza ki néha vigyázva, az a fiók csillagokkal van teli, az ég csillagaival, és ha még jobban kihúzza, nagy fényesség, egy kicsit belátni a mennyszágba, és hallani, hogy suttoznak az angyalok.

(Mosonyi Aliz: Boltosmesék)

A karácsony sokarcú ünnep, de ilyenkor nem mindenki érzi magát ugyanúgy. Van, aki szereti, van, aki ellenáll neki, van, akit hidegen hagy. Van, aki magányos, van, aki nagyon várja. És ti? Idén milyen a karácsony hangulata számotokra?

A karácsony ünnepének régre visszanyúló gyökerei vannak. A nagyon korai időkben, amikor a tél még valóban félelmetes volt, az emberek a napforduló közeledtétől félni kezdtek. A nappalok rövidültek, hideg volt, a sötét szinte végtelennek tűnt. A december 21-ei napforduló – az év leghosszabb éjszakája – egyszerre félelmetes és reményt keltő, hiszen onnantól kezdve újra hosszabbak a nappalok, kezd visszanyúlni a fény. A karácsony nemcsak egy ünnep, hanem egy hosszú történet arról, hogy a sötétség sosem marad örökké, a fény pedig mindig visszatér.

Két könyvet ajánlok nektek erre az időszakra.

MAJA LUNDE

Hónóvér

Fordította Patat Bence

Illusztráció: Lisa Aisato

Cser Kiadó, Budapest, 2019

A *Hónóvér* nem egy szágaludó kalandregény, amely rögtön valami hatalmas akció közepébe dob. Maja Lunde története lassan ereszkednek alá, mint a hópelyhek, amelyekről azt hisszük, egyformák, aztán közelebb hajolva rájövünk, hogy mindegyik más mintázatot ad.

„Fel, beszív, tempó, le, kifúj, tempó. Másra nem is kell gondolni.” (8. oldal)

A *Hónóvér* világa téli világ, csendes, átlátszó, mint a jég. De a jég alatt ott mozog az élet. A szereplők érzései apró rezdülésekben mutatkoznak meg: egy félrenézésben, egy meg nem értett mondatban. Lunde érzékeny, szomorú témákról ír, de egyáltalán nem magyarázza túl a dolgokat. Nem ijesztő, őszintén beszél szomorúságról, gyászról, bátorságról.

A bátorság itt visszafogott, mint amikor valaki óvatosan, de biztosan lép egyet előre.

„Biztosra veszem, hogy határozott elképzeléseid vannak arról, milyen a karácsony. Hogy hol jó lenni, mi lóg a karácsonyfán, milyen

illatok terjengenek, és kik vesznek körül. És bizonyára azt szeretnéd, ha minden évben hasonló lenne. Én is így voltam ezzel.” (9. o.)

Ezzel a felütéssel találkozhatunk már a regény első oldalain. A *Hónóvér* úgy szól hozzánk, mintha a fejünkben olvasná a gondolatokat. Noel, a történet mesélő gyerek hasonlóan látja a világot, mint ti, és közben olyan dolgokat is észrevesz, amelyeket talán még a felnőttek sem.

„Hedvigről mesélek neked. Arról, miként lett a legjobb barátom, és hogyan veszítettem el. Meg a nővéremről, Júnóról, aki már nem volt közöttünk, mégis mindig itt van velem.”

Ez a kettősség – nincs, mégis van – végigkíséri a regényt: a jelenlét és hiány, fény és sötétség köztes állapotát. Az idézet jól mutatja, hogy Noel mennyire mélyen éli át a dolgokat. A szomorúságát és gyászát nem nagy szavakkal mondja el, hanem apró pillanatokon keresztül.

A *Hónóvér*ben a hó, a jég, a hideg nem díszlet vagy háttér. Olyan, mint egy érzelmi térkép: megmutatják, hogy mi zajlik Noelben. A hó a kimondatlanság puha takarója – eltakarja azt, amit nem tudunk megfogalmazni. A jég a merevség, amikor valami nagyon fáj belül. A csönd lehet békés vagy nehéz, mert nem mondunk ki valamit.

A hónóvér: a történet szíve

A regény egyik legfontosabb pillanata, amikor Noel és Hedvig együtt megépíti a *hónóvért* – egy különleges hófigurát, amely sokkal több, mint egy sima hóember. Ez a jelenet a történet középpontja: itt találkozik a valóság a képzelettel, és itt kezdjük igazán érteni, mi zajlik Noelben. Noelben, aki észreveszi, hogy a hófigura az elveszített testvéreire hasonlít. Lunde nem a túlvilágot mutatja meg neki ezzel a gesztussal, hanem a gyász kreatív feldolgozási módjait.

A hónóvér megépítése egyszerre játék és az emlékezés eszköze: segít felidézni azt, aki már nincs ott, és segít abban is, hogy Noel egy kicsit közelebb kerüljön a saját érzéseire.

A karácsonyi időszakban sokszor gondolunk arra, akit hiányolunk, és a hónóvér pont ezt mutatja meg: a pillanatot, amikor valami – akár egy *hóember* – hirtelen felidéz, megelevenít

egy nagyon fontos személyt, aki már nincs velünk. Nem hiába ez a jelenség a regény címadója is.

A *Hónóvér* huszonnégy fejezete olyan, mint egy adventi kalendárium, amelyben naponta újabb ablakot nyitunk ki. Az idő lassú sodrása, a fejezetek ritmusa, az ismétlődések, a téli napok monoton hangja mind hozzájárul ahhoz, hogy nemcsak egy karácsonyi történet, hanem a várakozás idejét is megeleveníti.

A *Hónóvér* ezért válhat sokak kedvenc karácsonyi könyvévé: nem azt üzeni, hogy „a fény győz”, hanem azt, hogy a fényt újra és újra meg kell találni – magunkban, egymásban.

Mosonyi stílusában van valami nem hétköznapi, úgy kalauzol minket az elképzelt boltok világában, hogy a képtelenségnek tűnő dolgok már-már valóságosnak hatnak.

A szövegek humora könnyed, finom – éppen attól működik, mert nem akar több lenni, mint egy játékos kacsintás. Egy olyan „tudod, mire gondolok” mosoly, amelytől rögtön jobb kedvünk lesz.

Mosonyi Aliznak különleges érzéke van ahhoz, hogy a fantáziát és az érzelmeket összekösse. Megmutatja, hogy a dolgok nem mindig azok, aminek látszanak, hogy a világ tele van apró sértődések és nagy békülések pillanataival, hogy figyelni kell, mert a szeretet legtöbbször a legkisebb gesztusokban rejtőzik.

A *Boltosmesék*et olvassátok úgy, mint egy adventi kalendáriumot, amelyben az ablakok mögött nem csoki, hanem egy-egy kis történet rejlik. Minden ablak kinyitása után néhány fokkal melegebb lesz. A hangulat ünnepi, kedves, de nem túl édes, humoros, de nem harsány. Pont annyira furcsa, hogy szórakoztasson, és pont annyira ismerős, hogy megérintsen.

Ezért tökéletes erre a hónapra ez a könyv. Mert a december nemcsak a nagy események hónapja, hanem az apróké is: egy otthon melegé, egy közös csésze teáé, egy történeté, amelytől egy kicsit minden könnyebb lesz.

MOSONYI ALIZ

Boltosmesék

Illusztráció: Pintér József

Első kiadás: Magvető Könyvkiadó, 1997

A *Boltosmesék* közel harminc évvel ezelőtt jelent meg. Ez a könyv egészen más világ, mint a *Hónóvér*, mégis valahogy közös nyelvet beszélnek. Talán azért, mert mindkettő azt sejteti, hogy nem kell mindig mindent érteni, a boldogság néha az apróságokban rejlik. Mosonyi Aliznál ezek az *apróságok* egyenesen finom, hétköznapi csodává nőnek. Nem egybefüggő történet, hanem különálló mesék sora. Képzeljétek el úgy, mint a karácsonyi vásárt: jobbról is, balról is kereskedők, standok, boltok tömkelege, de ez esetben nem tárgyakat árulnak bennük, hanem mindent, ami megfoghatatlan. Mindent, amire eddig nem is gondoltunk. És mindennek lelke van.

Az oldalak nincsenek megszámozva, nincs meghatározott sorrend. A boltoknak nincsen eleje, nincs vége, akár amikor be lehet térni, szét lehet nézni. Nincs nyitvatartási idő.

„Az Életrevaló Fánkok Boltjában lélekszítán léleklisztet szítál a pék, abból süti a fánkot. Hanem a cukrot hol elfelejti, hol nem, hol tesz bele, hol nem. Jönnek a vevők, kérdezik: Keserű fánk az élet? Vagy édes? – Én azt honnan tudhatnám? – kérdezi a pék. – Meg kell venni, meg kell enni. Abból megtudhatják.”

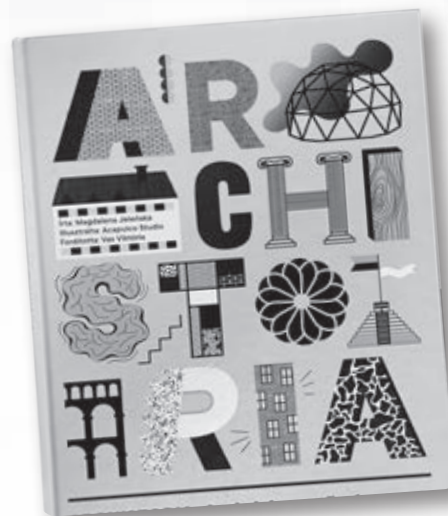
A *Hónóvér* és a *Boltosmesék* két egészen különböző téli világ: az egyik csendesen, hóval és érzésekkel mesél, a másik játékosan hív meg egy varázsboltokkal és apró csodákkal teli világba.

Hogy mit mondhatnak nekünk? Merjünk lassítani, figyelni, észrevenni a finom rezdüléseket – egy barát érintéseit, egy hópehely mintáit vagy a hétköznapiiban rejlő különösséget, titokzatosságot.

Ha idén télen szeretnétek olyan könyveket olvasni, amelyek egyszerre melengetik a szívet és mozgatják meg a fantáziát, akkor a *Hónóvér* és a *Boltosmesék* remek választás.

BORENICH LEVENTE

Tigrisugrással az építészet történetébe

MAGDALENA JELEŃSKA

Archistoria

Fordította: Vas Viktória

Illusztrálta:

Acapulco Studio

Csirimóji Kiadó, 2025

A könyv, amelynek alcíme *Az építészet története, eredetileg Lengyelországban jelent meg*

2018-ban. Sikerét mi sem mutatja jobban, hogy azóta számos nyelvre lefordították, ettől az évtől kezdve a Csirimóji Kiadónak köszönhetően magyarul is olvasható. A szerző négygyermekes építész, és célja egy fiataloknak szóló könyv létrehozása volt, amely tömören és informatívan gyűjti össze az építészet történetének érdekességeit. A könyvet az Acapulco Studio néven alkotó két fiatal grafikus lány illusztrálta színes, képregényszerű rajzokkal.

Elég csak rápillantani a kötetre, hogy megállapítsuk: látványos. Sárga borító, nagy, A3-as formátum. A cím betűi színes pacákból, anyagokat mintázó kitöltésekből, jellegzetes épülettörödékekből és karakteres építmények formáiból tevődnek össze. Ugyanez a világ köszön vissza a belső oldalakon. De mielőtt jobban szemügyre vennénk, érdemes jól megtapogatni és mély lélegzettel a lapjai közé szimatolni. Puha, strapabíró, kartonborítás mellé szagtalan külső párosul. Ezzel szemben, ha kinyitjuk a könyvet, a finom, vastag, matt papírlapokra nyomott festék tankönyvekre emlékeztető, tudást árasztó illata csap meg minket. Minden adja magát egy izgalmas építészeti utazáshoz.

A könyv grafikai nyelve egységes világot teremt, amelyben az épületek elveszítik hétköznapiságukat. Mint amikor építőkövekből, modellvasútból, játék autókból, műanyag dinókból, könyvekből, legóból épített szerkezetekből és bármi másból alakítjuk szobánkat mesevilággá. A kaktuszaink monumentális sivatagi fák lesznek. A lemezgyűjteményünkben felhőkarcolók épülnek. A padlóburkolat

felületén főteret képzelünk el. A ruhásszekrényből autóparkolót, az építőkövekből mindenféle városi formát készítünk. Az így berendezett díszlet tökéletes háttere lehet a babákkal, bábukkal és sokféle lényel eljátszott fikatív történeteinknek.

Ehhez hasonló módon kelnek sajátos, játékos életre a könyv lapjain a városainkat alkotó házak és építőelemeik: kupolák, csarnokok, oszlopok, ablakok. A használati tárgyak, járművek, növények, állatok társaságában ábrázolt geometriák elveszítik arányukat és léptéküket, felszabadítják képzeletünket. A lapokon megjelenő formák éppúgy emlékeztetnek gyurmából készült alkotásokra vagy sütőben kisütött desszertekre, tortákra, esetleg egy szuperhős történetét bemutató képregény rajzaira, mint valóságos épületekre. Pedig mindegyik bemutatott építészeti terv egy, a történelem során megépült konkrét házat ábrázol.

A könyv a hagyományos építészettörténeti stílusok helyett (mint *reneszánsz, barokk, szecesszió, modern* stb.) tértípusokon keresztül csoportosítja és rendezi fejezetekbe a tárgyalt házakat: *Tégla, Lakóépület, Boltív* vagy *Bazilika*.

Az olvasó így az építőanyagok, használati módok és szerkezeti megoldások szerint ismerheti meg az épületeket. Az egyes fejezeteken belül mindig időrendet követ a szerző, így bemutatva a történelmen átívelő építészeti formák és terek sokrétű belakási lehetőségeit. Például a Temze partján fekvő erőmű ipari tereit sokáig csak az épületbe dolgozni járó munkások csodálhatták, amíg London legnépszerűbb kortárs galériájává nem alakították. A *Tate Modern*t megnyitása óta évente öt és fél millió turista látogatja. Az olvasó megismerheti a berlini *Reichstag* második világháború során elpusztult kupolájának történetét. A helyén a demokrácia szimbólumaként egy új acél-üveg struktúra épült, ahonnan rá lehet látni az alatta lévő parlamenti ülésteremben vitázó politikai döntéshozókra.

Régiből új: folytonos fejlődésben

A történelmi nézőpont az egyes építési módok szakadatlan fejlődését és innovációit is kihangsúlyozza. Megismerhetjük a téglát, a beton vagy az üveg megmunkálásának ősi és modern technológiáit. A mai Srí Lanka területén található, harang formájú szent építmény, a *Dzsétavana sztúpa* például napjainkig a legnagyobb téglapépület. A hozzávetőlegesen 1600 éves emlékmű megépítéséhez több mint 90 millió téglát használtak fel. A téglák rétegeit a megfelelő tömörség és az épület hosszú élettartamának eléréséhez elefántokkal tapostatták meg. Ehhez hasonló leleményes kivitelezés tette lehetővé a mai kor ipari építészetével vetekedő, sőt, azt sok szempontból felülmúló szerkezetek létrehozását. A római korban is kísérleteztek már köztörmelék, homok és cement keverékéből előállított, a mai formájától eltérő beton létrehozásával – nem is sikertelenül. A több mint kétezer éves római *Panteon* kupolája mindmáig a legnagyobb méretű vasalatlan – acélelemeket nélküli – beton kupolaszerkezet. Ezzel szemben az amerikai felhőkarcolók előnye az antik épületekkel szemben az, hogy sokkal gyorsabban épülnek. Az első vasbeton épület, a 16 emelet magas *Ingalls Building* például alig 8 hónap alatt készült el Ohióban. Az 1903-ban kivitelezett magasházat kívülről ráadásul nemes anyagokkal, márvánnyal, téglával és terrakottával borították, így eltakarva az ipari anyagokat.

Táguló képzeletkörök

A kötetben olvashatunk arról, hogy a különböző kultúráknak más-más elképzelések voltak a térről. A mai nyers kinézetükkel szemben egészen máshogy néztek ki például az ókori görög templomok – mint a *Parthenon* – és szobrok, amelyek

Az építészet fontos jellemzője nemcsak az időállóság, hanem az időigényesség is, amit a könyv számos példája szemléltet. A város építéséhez szükséges, gyakran korokon áthidaló emberi erőfeszítéseket több történeten keresztül meséli el a szerző. A császárok által épített *kínai nagy fal*, amely az ország északi határát védte, 2000 éven keresztül épült. Ez nagyjából 67 emberöltőt ölel fel.

Egyes épületek dicső éveik leáldozása után a város „bányáivá”, építőanyag-lelőhelyeivé váltak.

Ilyen például a gladiátorharcok stadionjaként épült *Colosseum*. A mából visszatekintve nehéz elképzelni, hogy a fénykorában egymillió lakost számláló császári Róma a középkorban erdős és romos, húszezer fős kisvárosra zsugorodott össze, és csak a reneszánsz kulturális megújulásával vált újra jelentős, ötven–száz ezres európai várossá. De az antik római civilizáció más becses romjaira is hasonló sors várt. A *Vesta templom*nak vagy a *Constantinus és Maxentius bazilikájának* értékes köveit, bronz tetőborítását is lelkesen használták fel a születő reneszánsz város felépítéséhez. A *Szent Péter-bazilika* például a korábbi, negyedik században épített templom helyén, annak szerkezeti elemeinek újrahasznosításával épült. A bazilika építését számos építész felügyelte, kupolájának elkészültét Michelangelo sem láthatta, hiába élt 89 évet, pedig nem is ő, hanem a nála idősebb Donato Bramante volt az első építész, aki a legnagyobb keresztény templom megvalósításán dolgozni kezdett. De az ókori épületeknek nemcsak az építőanyagait hasznosították újra, hanem díszítéseit, arányait, tereit is. A háromhajós, téglalap alaprajzú *bazilika* típusa például már a keresztény templomok előtt létezett, csak nem vallási szertartások templomaként, hanem vásárcsarnokként és a helyiek ügyeinek megvitatására szolgáló bírósági épületként működtették őket.

színesre festve a lehető legpontosabban kívánták megragadni és visszaadni a valóságot. Sok megválaszolatlan kérdést felvet, hogy hogyan épült több mint 4500 évvel ezelőtt a *gízai nagy piramis*,

amely 147 méterével nagyjából kétszer olyan magas, mint a kolozsvári *Szent Mihály-templom* tornya. Ráadásul a 2,5 millió alkotóelemének egyetlen köve hozzávetőlegesen negyven ember súlyával egyenlő. A tökéletes geometriájú halomba hordott kövek élei a négy égtáj irányába mutatnak, a mélyén királysírok találhatók.

A történelem során fontos építészeti események voltak a világkiállítások, ahol újszerű szerkezeti és térbeli megoldásokkal kísérleteztek. Így épült az akkori legmagasabb épület, a párizsi *Eiffel-torony* vagy a tíz focipálya méretű londoni *Kristálypalota*, ahova Anglia lakosságának egyharmada ellátogatott. Az üvegház gáláns, átlátszó, nagy belmagasságú tereiben mutatták be a világ messzi tájairól összegyűjtött ipari, tudományos és művészeti találmányokat, a sátorszerű előregyártott szerkezete pedig lehetővé tette, hogy leszereljék, majd új helyszínen építsék föl.

A 20. század elején a technológiai kísérleteket gyakran az ipari építészetben alkalmazták először. Szocialista érzelmű építészek – mint Walter Gropius – a reggeltől estig megállás nélkül dolgozó munkások fényben úszó palotáit képzeltek el. Egy alföldi cipőgyár, a *Fagus Művek* a modern függönyfalas megoldás egyik első példája. Újítása abban állt, hogy vasbeton pilléreinek köszönhetően felszabadította az épület falát. Azzal, hogy a ház súlyát az oszlopok tartják, az épület peremén vékony, átlátszó üveghártya engedheti be a napfényt a terekbe.

Az építészet története kiapadhatatlan forrásként szolgál a képzeletünk tágitásához.

A könyvből kiderül például, hogy Tadao Ando, az egyik leg híresebb kortárs japán építész nem járt egyetemre, önmagát képezte. Megismerhetjük Buckminster Fuller munkáját, a tökéletes gömb formájú geodézikus kupolát, amely egyenlő szárú háromszögek merev hálójából teremti meg az üvegházak tökéletes prototípusát. Ugyanígy Kína egyik legfontosabb, modern kori szimbólumát, a gravitáció törvényei alól felszabadított, szögletes kör formájú felhőkarcolót, a *Kínai Központi Televízió* épületét.

A könyvben felsorakoztatott vad kísérletek arra buzdítanak bennünket, hogy bekövesedett képzetársítások helyett szabadon gondolkozzunk épített világunkról. Erre erősítenek rá a történeteket kísérő leleményes illusztrációk, amelyek egyszerű geometriákra bontják a bonyolult épített valóságot, ezzel rámutatva, hogy bárki megtervezhet egy

épületet. Közben arra is szorgalmaznak bennünket, hogy néha – a könyvet félretéve – mélyebben nézzünk utána a vázlatosan ábrázolt tereknek. A formák tudományát ugyanis szorgalommal bárki elsajátíthatja és kamatoztathatja, akár szobrok megmintázásával, saját szobánk találékony berendezésével, rajzvászonon való kísérletezéssel vagy felhőkig törő vasbeton szerkezetek megépítésével. Ehhez elegendő a könyv lapjain elkezdett kalandos utazás folytatása: elmélyülés a részletekben, anélkül, hogy szem elől tévesztenénk a tágabb összefüggéseket. Elvégre hiába adott a 21. században minden technológiai képesség és anyagi forrás ahhoz, hogy bármely közösség és minden egyes ember kényelmes, biztonságos és mégis játékos, vidám otthonokban lakjon, ez a valóságban csupán kevesek kiváltsága marad. Ennek a tudatában érdemes építészeti jártasságunkat a jó cél irányába fordítanunk.

A Szín-téren:
Jeremy R.
Brooks
kerámiaművész

Meghekkelt képzelet

Milyen szuper ötlet, hogy valaki az agyagnak, porcelánnak olyan típusában gondolkodik, amely rugalmas, kompakt, kemény, mégis könnyen formálható. Addig spekulál, amíg kifejleszti az összetételt, amely annyira szépen kezelhető, hogy még horgolni is lehet vele. Micsoda? Agyaggal, porcelánnal szőni, kötni, horgolni? Nincs itt valami elírás, félreértés?

Itt ez a kicsi zokni meg a bögresorozat. A kötött téli lábravaló a gyermekkoromat idézi, nagymamámék korát, a Mikulás jövetelét. Még beugrik ezzel kapcsolatosan Köllő „mama” is, azaz Köllő Margit (1944–2019) erdélyi textilművész és grafikus, aki Gyergyócsomafalván született, de Sepsiszentgyörgyön élt, alkotott és tanított, és aki egy általa kötött zokni képét küldte be az 1997-es sepsiszentgyörgyi MEDIUM3 élő művészeti dokumentációs kiállításra.

No de mi annyira izgalmas egy dekoratív, de haszon nélküli tárgyban? Műtárgyról beszélünk, amely általában gondolkodásra, elemzésre és lelki viszonyulásra hív bennünket, azaz hat az agyunkra és a szívünkre.

A zokni, a bögre nem valódi, más: ebből kell kiindulni. Úgy is más, hogy másra „használjuk”. Jeremy R. Brooks alkotásából nem iszunk, nem melegíti a lábunkat. Hasonlóság azonban, hogy mind az igazi, mind a művészetzoknit fizikai munkával lehet létrehozni. Az egyik uncsi, a másik izgalmas. Mitől az? Számomra instant szerelem, ha azt látom, hogy kísérleti, újító a megközelítése a történetnek, hiszen ezt eddig még nem láttam a kortárs művészetben. A megközelítés gesztusa leegyszerűsített, a munka is minimalista, lecsupaszított, nincs zavaró elem, nincs plusz, csak az van, amiről beszélni lehet.

A „csavarintáson” van a lényeg, azon, hogy a zoknit utánzó forma törekeny anyagból készül, mégis annyira hasonmása az eredetinek, hogy első pillantásra talán fel sem tűnik. Hihetetlenül megtévesztő!

kötünk csészét, hiszen nem lehet inni belőle, nem használati tárgy. És itt az egyik örök kérdéshez érkezünk, amely mai napig vitákat szít: kell vagy nem kell funkcionalitása legyen a művészetnek?

Brooks jelenleg a dél-karolinai Conway-ben él, ahol a Coastal Carolina Egyetem vizuális művészetek (kerámia) tanszékének docense. Az elmúlt években az agyag állagával kísérletezett. Bár a megkeményedett anyagot törekenynek és merevnek gondolhatjuk, a művész megkérdőjelezi rugalmasságának határait. Van a munkáiban egy kis szobrászatíz, utalás a textilművészetre, a festészetre az egyszínű, lecsupaszított tárgyakkal...

„Kutatásom egy része az agyaganyagok egyedi keverékére összpontosult, amely inkább rugalmassággal, mintsem a hagyományosan a közönséges agyagreceptekben megtalálható képlékenységgel rendelkezik – mondja egy nyilatkozatban. Egyszerűen fogalmazva, inkább gumihoz, mint agyaghoz hasonlóan viselkedik, és nagyon gyorsan megköt, miután az összetevőket kimértük és összekevertük.”

Brooks különböző színű hosszú tekercsek előkészítésével kezd, néha pedig papírvékony lapokká hengerli az anyagot. A zöld, azaz megkeményedett, de még nem égetett agyaggal ellentétben ez az anyag nagyon hajlékony és rugalmas.

„Az ebből az agyagból készült tekercs könnyen szoros csomóba köthető – mondja. – Ez a módszer használható különböző darabok összekapcsolására, de az agyag horgolható, köthető vagy dinamikusabb formákká szőhető.”

Kisajátítja a művész a porcelánhoz kötődő viszonyunkat, hiszen ha azt mondjuk, porcelán, akkor lehet, mindenki törekeny tárgyakra vagy szobrocskákra, nyuszira, madárra, hasonló figurákra gondol – és nem zoknira.

Brooks bögréi eltérnek a megszokottól. Úgy is, hogy nem kötünk csészét textilanyagból, mert azt nem tudjuk használni, abszurd az elgondolás is. Porcelánból meg végképp nem

Nem mondom, hogy szőjetelek agyagból, de mindenképp vegyétek figyelembe, hogy ha egy picit is „eltérítjük” az egyszerű témákat, nagyon újszerű, klassz dolgokat alkothatunk!

Vidámság a jégen – és egy különös madárcsapda

Ifj. Pieter Bruegel (1564–1638): Téli táj madárcsapdával, olaj, falemez, 1631. A kép forrása: Brukenthal Nemzeti Múzeum

Mire beleszoktál az új tanévbe, és végére értél a novemberi *Cimborának* is, szinte észrevétlenül megjött a tél. Nem véletlen tehát, hogy decemberre egy nagyon téli képet választottam a nagyszebeni Brukenthal Nemzeti Múzeum állandóan látogatható Európai Képtárából. Bár ilyen nagy, mindent beborító és sokáig el nem olvadó hótakarót ma már egyre ritkábban látunk, arra gondoltam, hogy ez a nagy nyüzsgés

Ifj. Pieter Bruegel (1564–1638): Téli táj madárcsapdával (részlet), olaj, falemez, 1631. A kép forrása: Brukenthal Nemzeti Múzeum

és jégen csúszkálás neked is adhat ötletet, illetve egy kis lendületet a vakációs napokra.

Talán máris feltűnt, hogy ez a festmény rendkívül részletgazdag. Emlékeztet a manapság *Böngészőnek* nevezett könyvekre, amelyeknek az oldalait hosszasan elnézegethetjük, és minden alkalommal találunk rajtuk valamit, amit korábban nem vetünk észre. Csakhogy decemberi képünket majdnem 400 évvel ezelőtt, 1631-ben festette ifj. Pieter Bruegel! Az eredetije pedig még korábban, 1565-ben készült, de erre később visszatérek.

Vizsgáljuk meg közelebbről a festményt! Kétségtelen, hogy

első ránézésre figyelmünket az élénk színű ruhákat viselő, jégen csúszkáló, játszadozó emberek ragadják meg. Egyesek nem átlagos cipőt viselnek, hanem azt mondhatnánk, hogy korcsolyáznak, míg mások olyan játékokkal szórakoznak, amelyeket ma hokinak és curlingnek nevezünk. Azt hiszem, megegyezhetünk, hogy ezek a jelenetek jó hangulatot, vidámságot árasztanak. Kétoldalt, a partokon sűrűn sorakoznak a házak, és feltételezhetjük, hogy ez a település nemcsak népes, hanem gazdag is, hiszen ilyen nagy, kőből készült templom építése nem olcsó mulatság!

Van azonban néhány igencsak nyugtalanító dolog is ezen a képen. Elsősorban maga a jég, vagyis a befagyott víz, ami nem tó, hanem folyó! Ha nem tévedek, ahhoz, hogy egy ilyen széles folyón stabil, vastag jégpáncél jöjjön létre, amely ennyi embert elbír, akár hetekig is eltartó, legalább -10 és -20 °C közötti hőmérsékletre van szükség. Én nem emlékszem, hogy láttam volna befagyott folyót. Hát te?

Ezzel függ össze az is, hogy a festményen látható felnőttek nem egyszerűen csak úgy döntöttek: a munka és a magánélet közti egészséges

egyensúly érdekében elmennek szórakozni, és nem is valamilyen téli fesztiválon vesznek részt! Az, hogy a gyerekekkel együtt csúszkálnak és játszanak, azt is jelenti, hogy nem dolgoznak, mert valószínűleg a gazdaságban elfogyott a tennivaló. Ami nem túl fényes kilátás egy földművelésből és

Ifj. Pieter Bruegel (1564–1638): Téli táj madárcsapdával (részlet), olaj, falemez, 1631. A kép forrása: Brukenthal Nemzeti Múzeum

állattartásból élő közösség számára.

A tágas és mutatós házak, illetve a gazdasági épületek ugyan kitűnő állapotban vannak, de valahogy hiányoznak az állatok. Az előtérben, a jégen vágott lék is elhagyatottan tángol, ami azt sejteti, hogy halat sem igazán lehet már fogni. Az egyedüli állatok, amelyeket láthatunk, a jobb oldalon lévő csapda árnyékában csipegető madarak.

Akkor mégis mi ez az egész: öröm vagy nélkülözés? Ez is, az is. Amint már említettem, a kép eredetijét 1565-ben festette id. Pieter Bruegel (ez ma a brüsszeli Királyi Szépművészeti Múzeumban található), egy olyan korban, amelyet kis jégkorszaknak is neveznek. Ez az időszak és a főleg Nyugat-Európát érintő általános lehűlés durván az 1300-as évektől egészen az 1800-as évek közepéig tartott, ezen belül pedig 1550 és 1740 között az időjárás különösen hidegre fordult. Az emberek kénytelenek voltak alkalmazkodni a megváltozott éghajlati viszonyokhoz, de a tartós élelmiszerhiány miatt éhínség is előfordult, amikor például a madarak elfogása és elfogyasztása tűnhetett az egyetlen megoldásnak. Ez lehet az alkotás egyik értelmezése (ezt mondja például a Brukenthal Nemzeti Múzeum munkatársa, Dana Roxana Hrib is). Ugyanakkor, egyes kutatók szerint, id. Pieter Bruegel egyszerűen csak később ráfestette a madárcsapdát a már meglévő havas dombra, és még folynak a viták arról, hogy ebben az esetben mi lehet a jelentése az egésznek.

Bárhogy is legyen, tény, hogy a festmény hamar népszerűvé vált, és számos másolata készült. Többek között a művész fia, ifj. Pieter Bruegel is azzal biztosította a megélhetését, hogy édesapja közkedvelt képeit másolta, az itt tárgyalt például több mint húsz változatban. Ezek közül egy Nagyszebenben megtekinthető.

Vajon hogyan került Erdélybe és éppen Nagyszebenbe? Ez egy másik történet, amelyet itt már nem tudok részletesen elmesélni, de adok néhány fogódzót a megértéséhez: az erdélyi szász származású báró, Samuel von Brukenthal Erdély kormányzójaként nemcsak híres politikus, de szennvedélyes műgyűjtő is volt az 1700-as években, illetve az 1800-as évek legelején. A ma Brukenthal Nemzeti Múzeumként ismert intézmény megalapítását neki köszönhetjük.

Ha szeretnél többet megtudni Samuel von Brukenthalról, a gyűjteményeiről és a nevét viselő múzeumról, ajánlom a *Hetedhét Erdély* csapatának *A műgyűjtő kormányzó és a nagyszebeni festményrablás* című podcastjét a YouTube-on (meghallgatható más podcast-alkalmazásokban is): <https://www.youtube.com/watch?v=OuFX-5mUqpo>.

Végül néhány további kérdés, amely segíthet még közelebb kerülni ehhez az alkotáshoz (vagy bármelyik másikhoz):

Ha a festménynek lenne hangja, milyen zsidongást, zajokat, neszeket hallanál, miközben nézed?

Szerinted hogyan telhetett a nap többi része a képen szereplő emberek számára? Hiszen amit látunk, az csak egy kimerevített pillanat. Mit csinálhattak ez előtt és után?

Hány árnyalatát tudod megszámolni a festményen a kéknek? Hát a barnának?

Ha megírnád a válaszaidat, vagy csak üzennél nekem, itt megteheted: <https://tally.so/r/mebpyo>.

Ifj. Pieter Bruegel festményét itt tudod megnézni: Brukenthal Nemzeti Múzeum – Európai Képtár, 550163 Nagyszeben, Nagypiac tér (Piața Mare) 4–5. Látogatható szerdától vasárnapig 9 és 17 óra között. További információk és virtuális séták itt: <https://www.brukenthalmuseum.ro>

Erdők, hegyek, vizek védelmezői

Az erdők elnyelik a szén-dioxidot és egészségesen tartják az ökoszisztémákat, így természetes védelmet nyújtanak az éghajlatváltozás ellen. Napjainkban viszont gyorsabban tűnnek el, mint valaha, és velük együtt nemcsak a fákat, hanem a tiszta levegőt, a biológiai sokféleséget és az éghajlati egyensúlyt is elveszítjük.

Megvédeni az erdőket gyakran azt jelenti, hogy szembe kell szállnunk azokkal a hatalmas iparágakkal (ilyenek a fakitermelő vállalatok, a bányavállalatok és az energiaipari óriáscégek), amelyek nyeresége a természeti erőforrások kitermelésén múlik. Ezeket az iparágakat olyan politikai és gazdasági rendszerek támogatják, amelyek gyakran a hosszú távú fenntarthatóság helyett a rövid távú növekedést értékelik.

A környezetrombolás – legyen az erdőirtás, folyószennyezés vagy hegyek felrobbantása bányászati célból – nem csupán természetvédelmi kérdés, hanem rendszerszintű probléma is. Szoros kapcsolatban áll azzal, ahogyan társadalmaink energiát termelnek, a földet használik, és egyre többet akarnak áruból és technológiákból egyaránt.

Európa-szerte több erdő, folyó és hegy is jelképévé vált a természet védelméért folytatott, nagyon határozott és elkötelezett küzdelemnek.

Németországban a **Hambacher-erdő** megmentéséért küzdtek a szénbányászattal és az erdőirtással szemben.

Romániában a **Verespatak** megmentéséért folytatott küzdelem megmutatta, hogyan tudják a közösségek megvédeni a hegyeket, a folyókat és a kulturális örökséget a pusztító aranybányászattól.

Az 1990-es években Magyarországon az emberek a **Duna** mentén fogtak össze, hogy megvédjék a vizet, az erdőket, és megszabadítsák a folyót az ipari kihatásaitól.

A természet védelme azt is jelenti, hogy újragondoljuk azt a rendszert, amely hatással van a természetre – körülöttünk és az egész világon.

Az elmúlt évszázadokban több mindent vettünk el a természettől, mint amennyit adtunk számára. Ahhoz, hogy a természet még sokáig képes legyen friss levegőt, árnyékot, élelmet és az állatoknak élőhelyet nyújtani, át kell térnünk a kizsákmányolásáról a vele való együttélésre.

A Hambacher-erdő története

A Hambacher-erdő, becenevén Hambi, egy ősi tölgy- és gyertyánerdő Nyugat-Németországban, Köln közelében. Az egyik helyi energiavállalat évtizedek óta irtotta, hogy bővítsen Európa egyik legnagyobb külszíni szénbányáját.

2012 körül fiatal aktivisták, többségben tizenévesek vagy húszas éveik elején járók, erdőfoglaló akcióba kezdtek. Magas fákra faházakat építettek, kis ökoközösségeket hoztak létre, és évekig ott éltek, hogy megakadályozzák a fák kivágását és az erdő elpusztítását. Ez Európa egyik leghosszabb ideig tartó környezetvédelmi tiltakozása lett.

Erdőfoglalók a Hambi-erdőben (forrás: nationalgeographic.com)

2018-ban a rendőrség megpróbálta kiüríteni az erdőt, ami hatalmas médiafigyelemhez vezetett. Ennek hatására több tízezer diák, családok és helyi lakosok csatlakoztak a békés tüntetésekhez. Évekig tartó nyomás után 2020-ban a német kormány végül bejelentette, hogy megmentik az erdőt, amely így az ellenállás és a klímaaktivizmus reményének szimbólumává vált.

Miért álltak ki a fiatalok?

A természeti és a biológiai sokféleségért. Az éghajlati igazságosságért. A fenntartható életért.

Erőszakmentes közvetlen akciókhoz folyamodtak, vagyis nem alkalmaztak erőszakot, de nem adták fel, és határozott lépésekkel akadályozták meg a fák kivágását: gépeket blokkoltak, figyelemfelkeltő

festívalokat szerveztek, és világszerte sikerült felhívni a figyelmet a problémára.

Ma a Hambi-erdő egy része még mindig él, és továbbra is inspirálja a tenni akarókat. Védelmezői egyedülálló és különleges módon akadályozták meg a pusztulását, de valószínűleg számukra is mintát jelentettek a 90-es évekből amerikai és angliai hasonló kiállások. Fontos, hogy tanuljunk egymástól! Kaliforniában egy nő 738 napig egy 1500 éves fára költözött, konkrétan ott élte az életét, hogy ne vágják ki azt.

Bizony, kiállni a számunkra fontos dolgokért nem csak ma-napság menő!

Verespatak (Roşia Montană): az aranybánya veszélye

Az 1989-es rendszerváltás után Románia új környezeti fenyegetésekkel szembesült, hiszen megnőtt a külföldi vállalatok jelenléte az országban. A leghíresebb példa erre a verespataki bányászati projekt, amely Románia legnagyobb környezetvédelmi mozgalma indította el. Verespatak egy gyönyörű hegyvidéki térség Erdély nyugati részén, tele ősi római aranybányákkal, erdőkkel és falvakkal. Az 1990-es évek végén egy kanadai vállalat azt tervezte, ott nyitja meg Európa legnagyobb külszíni aranybányáját. A projekt több hegycsúcsot pusztított volna el, erdőket és falvakat semmisített volna meg, és egy hatalmas, cianiddal szennyezett tavat hozott volna létre a hulladékoknak. A helyi lakosok számára ez nemcsak környezeti fenyegetést jelentett, hanem az életük, az otthonaik lerombolását.

Tüntetés Verespatakért (Forrás: rosiamontana.org)

A helyi ellenállástól az országos mozgalomig

Először néhány falubeli állt ki az aranybánya tervei ellen, nem voltak hajlandók eladni otthonaikat és földjeiket. Hamarosan csatlakoztak hozzájuk diákok, környezetvédők, történészek és művészek egész Romániából.

A 2000-es évekre a „*Salvaţi Roşia Montană*” (Mentsétek meg Verespatakot) országos kampánnyá nőtte ki magát. 2013-ban több tízezer fiatal töltötte meg hetekig Bukarest és Kolozsvár utcáit, azt követelve, hogy „*Ne legyen cianid Romániában!*” – vagyis ne legyenek szennyező anyagok az országban, ahol ez lett a legnagyobb környezetvédelmi tüntetés.

Évekig tartó ellenállás után a kormány végül leállította a bányászati projektet. 2021-ben az UNESCO Verespatakot világörökségi helyszínné nyilvánította, így megvédve azt a jövő nemzedékek számára.

A Duna viszontagságai és az emberi lánc

A Duna Kör (forrás: Fortepan)

Az 1980-as években a magyar kormány hatalmas gátrendszert tervezett megépíteni a Duna mentén. Mindez az energia termelését célozta, de közben elárasztotta volna az erdőket, tönkretette volna a vadon élő állatok élőhelyeit, és megváltoztatta volna Európa egyik legnagyobb folyójának természetes áramlását.

A tudósok, halászok és falusiak aggódtak, de hangjukat figyelmen kívül hagyták. 1984-ben egy íróból, tudósokból és fiatal természetbarátokból álló csoport megalapította a *Duna Kör*t. Céljuk egyszerű, de kockázatos volt: elmondani az igazat a gát következményeiről.

Kis kulturális találkozót szerveztek, titkos röpcédulákat adtak ki, valamint a tudomány és a művészet segítségével próbálták felhívni a figyelmet a problémára. Fokozatosan egyre többen csatlakoztak hozzájuk.

1988. szeptember 12-én a Duna Kör egyedülálló tiltakozási akciót szervezett: több mint tízezer ember fogta össze a kezét a folyam mentén, és hosszú emberi láncot alkotott Budapeستől Nagymarosig, nagyjából 60 km-es távon. „*Ne öljétek meg a Dunát!*” és „*Hagyjátok szabadon folyni a folyót!*” feliratú táblákat tartottak a kezükben. Békés tüntetés volt, de egyben hatalmas bátorságról tanúsító cselekedet is.

Röviddel ezután a kormány felfüggesztette a gátépítési projektet.

A jelenkor és a történelem is tele van példákkal kreatívabb tiltakozási formákról, és bár nagyon sok minden változik körülöttünk, mindig nagyon jó belegondolni, hogy az emberek összefogásának az ereje képes változást hozni.

Mihez kezdünk az emlékeinkkel?

Úgy tűnik, mintha mindenki a figyelmünkre pályázna, miközben egyre kevesebb a világban a valódi kapcsolódás, az értő olvasás, a valódi beszélgetés és a kritikai gondolkodás. Kongatják a vészharangokat a tudósok, hiszen a mesterséges intelligencia világában egyre kevésbé lehetünk biztosak abban, hogy a képek vagy a videók, amelyeket látunk, a valóságot közlik.

Adjatok egy fix pontot, és én kifordítom sarkaiból a világot – mondta kétezer éve Arkhimédész.

Neked mi a biztos pont az életedben? Mi az, amiben szentül hiszel? Ki az, aki sose hagyja cserben? Talán, miközben végigpörgeted magadban ezeket az embereket, csoportokat, tárgyakat vagy eszméket, megállapodsz végül az egyetlen társadnál, aki sose hagy el, vagyis saját magadnál. Ha így tettél, akkor te vagy az az utolsó padban ülő gyerek, aki mindig hintázik a székén. Én meg gonosz módon kirántom alólad a széket.

Ha belegondolsz, néhány éve még egészen másképp álltál a közelgő karácsonyhoz, ugye? Akkor még elhitted, amit az angyalról meg a Mikulásról mondtak, minden tele volt tündérporral, vágyakozással, varázslattal. Lehet, erre gondolt Arkhimédész is: az egyetlen stabil pont az ember életében a változás. Mert amit önmagunknak gondolunk, talán nem más, mint egy információhalmaz, emlékképeink összessége.

A filozófiai bevezetés után rátérünk e havi témánkra, az emlékezésre. Köszö, hogy már eddig is kitartottál!

Az emlékeinkről szeretjük azt hinni, hogy azok a múltunk pillanatainak rögzített formái, azonban ez sajnos messze van a valóságtól. Először is: minden ember másképp éli meg ugyanazt az élményt. Volt szó már a KamaszOK rovatban a szemüveg-hasonlatról. Szeretem elképzelni, hogy mindenkin egy más-más lencsét tartalmazó szemüveg van. Ez a személyes beállítódásunk, a szűrő, amelyen keresztül a világot szemléljük (volt egy hosszabb időszak, amikor szív alakú szemüveget hordtam...). Emellett van egy operatőr is a fejünkben, aki a szemünket, mint egy kamera fókuszát, ráirányítja, -élesíti bizonyos részletekre. Meg ott vannak az Agymanók is, akik megtöltik az egész kis mozit érzelmekkel. Épp ezért egy szakításról például mindkét félnek teljesen más élmény marad meg, holott ugyanazt a pillanatot élik át.

Na de hogy lesz az élményből emlék?

Egy pillanat megőrzésében a két agyfélteke és több milliárd neuron, illetve több száz vegyület vesz részt. Az emlékezésnek ez azonban csak az első fázisa, amikor eltesszük néhány különböző fiókba az emlék részleteit. A második fázis a tárolás, amelynek során sok emlék törölődik, ugyanis, ha nincs szükségünk rá, az agyunk válogat. A nagyon régi vagy

felesleges emlékek általában a sülyesztőben végzik, így, ha azt kérdezem, három hete szerdán mit reggeliztél, vagy hogy milyen íze volt a negyedik születésnapid tortádnak, nem valószínű, hogy tudni fogod a választ.

A legizgalmasabb az emlékezés harmadik fázisa, amelyet előhívásnak neveznek. Ilyenkor előszedegetjük a különböző emlékfoslányokat az agy különböző területeiről. Igen ám, de erre általában akkor van szükségünk, amikor az adott emléket megosztjuk – másokkal vagy épp önmagunkkal. Ezért aztán ismét TikTok-hasonlat jut eszembe: wearing vs. styling ('csak hordani vagy stílusosnak lenni').

Képzeld el, hogy előszeded a ruháidat és a cipődet a szekrényből, a fiókból, előkészíted a kiegészítőket, az alsóneműről sem feledkezel meg. Viszont az, hogy milyen lesz a szetted összehatása, nagyban függ attól, hogy az adott ruhadarabokat hogyan viseled. Ugyanígy van az emlékeknél is: ahogy elkezded egy sztorit mesélni, kialakul egy narratíva. Néhány részletre nagyobb hangsúlyt fektetsz, néhány dolgot jobban kiemelsz. Épp, mint öltözködés közben, ha vagy annyira szerencsés, hogy megtanultad már, melyek azok a tulajdonságaid, amelyekre érdemes felhívnod a

figyelmet (ha nem, ne aggódj, kísérletezz, egyszer majd ráérezel). A sztori előadása közben néhány apróság az előhívott emlékből nem tűnik annyira fontosnak, ezért azokról talán nem mesélsz. Felépíted a történetet, amely hatásos csattanó felé tart. Igazából megint gondolhatunk a ruházkodásra mint párhuzamra: ha többször mesélsz el egy történetet, lehet, hogy változtatsz rajta, a nagyobb hatás érdekében. Minél többször mondd el, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a meglévő emlékeid is ehhez fognak alkalmazkodni.

Az emlékek tehát nem állandók. Sőt, meg is lehet azokat változtatni!

Ha baleset helyszínén tartózkodó szemtanúkat kérdezek ki, nagyon fontos, hogy a kikérdező semleges álláspontot vegyen fel, hiszen nagyon sok tanúskodás elbukhat, ha a kérdések nem teljesen objektívek. Mondok erre egy példát:

„– Ön szerint megállt vagy lassított a szőke hajú sofőr, amikor a stoptáblához ért?”

Hiába van a tanú emlékképei között barna hajú sofőr és „elsőbbségadás kötelező” tábla, a kérdést követően hajlamos lesz a sofőr hajsínét és a táblát is kicserélni az emlékképei között. Ez az emlékek megváltoztatásának egy természetes módja, ami csupán arról szól, hogy az ember szeretne minél jobban teljesíteni.

Az emberek hajlamosak arra, hogy mindenhatót játszzanak, ezért az emlékek megváltoztatásának művi módjára is találtam példákat. Több kutatás is dolgozik azon – a kétezer éves eleje óta! –, hogy külső memóriatárolókat tudjunk csatlakoztatni az agyunkra. Az egyik amerikai csapat a veterán katonák életét könnyítené meg egy vezeték nélküli memóriabővítő eszköz fejlesztésével. Képzeld el egy külső merevlemezt, amelyre rá lehet kapcsolni az agyat. Azt kutatták, lehetséges-e bizonyos élményeket „letölteni” róla, jelen esetben a katonák emlékeit a háború borzalmairól. Szerencsére megannyi nehézségbe ütköztek mind a megvalósítással kapcsolatban, mind a téma etikai vonatkozásában.

Hiszen érthetjük mindannyian, hogy különböző élethelyzetben hasznos lehetne „eltávolítani” a tudatunkból, illetve tudatlanunkból kellemetlen emlékeket, de mégis, bele tudtok gondolni ebbe?! Történik veletek valami kellemetlen, fogjátok az emléket, tömörítitek, és kikülditek egy felhőbe, vagy csatlakoztattok egy csipet az agyatokba, és

feltöltitek rá – volt, nincs, pá, puszi! Dumbledore is használta ezt a technikát, bár a Harry Potter-univerzumban a merengő arra szolgált, hogy az ember külső nézőpontból láthasson rá egy emlékre. Ezeknek a kutatásoknak viszont az volt a célja, hogy néhány kellemetlen emléket egyszerűen töröljön az agyból. Hol marad a megbocsátás? Hol marad az élmények feldolgozása? Hol az, hogy jobbak lehetünk, fejlődhetünk azáltal, hogy bizonyos dolgokat átélünk?

Mondok jobbat: átkeretezés!

A történetmesélés erejét fogjuk használni ehhez. Van egy olyan mondás, amely szerint minden jó, ha a vége jó, és ha még nem jó, akkor azt jelenti, hogy még nincs vége. Tapasztalatból mondom, hogy működik a módszer.

Az életedben történt szomorú, akár traumatikus események két irányba vihetnek: lefelé és felfelé.

Ha a szégyen, a harag, mások okolása dominál benned, akkor egy lefelé tartó spirálba kerülsz.

Ha viszont megfigyeled, melyek azok a tapasztalások, történések, amelyekhez csak és kizárólag ezen a rossz élményen keresztül vezetett az út, akkor a történeted nem ér véget a csalódással vagy a fájdalmas emlékekkel, hiszen levonod belőle a megfelelő tanulságokat és következtetéseket. Tovább tudod mesélni a történetet: megharcoltál a sárkánnyal, fájdalmas volt, de mivel sokat tanultál a dologból, ezért a kincs is a zsebedben van!

Kusztos Júlia illusztrációja

AMBRUS BARBARA RENÁTA

Az aranszívű lány

2. fejezet

Végül arra ocsúdtam fel, hogy kattant a zár, és valaki benyit az ajtón. Elköszöntem újdonsült barátnőmtől, és mosolyogva köszöntöttem anyát, aki bevásárlószatyorral a kezében belépett a nappaliba. Nem tűnt olyan jókedvűnek, mint én.

– Mi a baj? – kérdeztem végül elkomorodva.

– Úgy hallottam, ma hazakérezkedtél az iskolából – mondta aggódalmas arccal.

– Ja, hogy az! – kapcsoltam – Most már jobban vagyok, köszi – vidultam fel újból.

– Akkor jó – nyugodott le, és elindult a konyhába, hogy nekiálljon ebédet készíteni.

– Jut eszembe, megvannak a leckék? – kérdezte a pult mögül.

– Ráírtam Laurára, de – akadtam meg – néptáncre kell mennie, majd ha hazaér, átküldi – feleltem.

– Az nem hétfőn és csütörtökön van? – ráncolta a homlokát anyja.

Lefagytam. Erre most mit mondjak?

– De igen, csak most fellépésre készülnek, ezért vannak plusz óráik – mondtam végül.

– Értem – bólintott.

– Amúgy – jutott hirtelen eszembe – elmehetek sétálni? Jót tenne most a friss levegő.

– Merre mész?

– Itt, az utcában leszek.

– Jó, de ebéd után legyenek meg a házik! – engedett el végül anyja.

Gyorsan felhúztam a cipőmet, elvettem a mobilomat, és kiléptem a meleg májusi délutánba.

Éreztem, ahogy lágy napsugár cirógatja az arcomat, láttam, ahogy a színpompás fák mosolyognak rám. A fák alatt eleven gyep húzódott, az úton macskák járkáltak. Megnyugtató a látvány. A szomszéd kandúrja odasimult hozzám, úgyhogy megcirógattam a fejét, és elindultam a járdán. Beszívta a virágzó fák illatát. Elkomorodtam. Jólesett a friss levegő, úgy éreztem, végre tisztán tudok gondolkodni. Volt miről gondolkodnom.

Mit fogok most csinálni? Az első gondolatom az volt, hogy elmondom anyának, hátha ő tud segíteni. Gyorsan átgondoltam, mi történik, ha anyja megtudja, és már fordultam volna vissza, amikor megakadtam. Ha anyja rájön, szól egy tanárnak. A tanár meg beszél Lauráékka, esetleg levonják a magaviseletüket. De ez nem fogja őket megállítani, sőt, még

A 13 éves szerző a csomafalvi Köllő Miklós Általános Iskola hetedikes diákja. A novemberi Cimborában olvashattátok első regényének kezdőfejezetét.

jobban kipécéznék maguknak. Ráadásul Panna erőfölényben van, mert tudja minden cikis titkot. Megráztam a fejem, és továbbindultam a lágy szellőben, még mindig a megoldáson agyalva. Se anyja, se a tanárok nem tudhatják meg.

Talán meg kéne szakítanom a kapcsolatot Pannával. Nem jó. Akkor rájön, hogy tudok valamit, és nem lesz rest az egész osztály előtt terjeszteni a pletykáit. És azt már nem bírnám ki. Ráadásul ő az egyetlen „barátom”, ha őt is elveszítem, egyedül maradok. De ez azt jelenti, hogy úgy kell tennem, mintha nem tudnék semmit, és barátok volnánk.

Közben az idő egyre hűvösebb lett, és szemerkélni kezdett az eső. Ránéztem az óráimra, és elfogott a pánik. Ilyenkor már rég Pannáéknál lógok! Összehúztam magamon a kabátomat, és futólépésben indultam el „legjobb barátnőmhöz” az esőben. Hátha még nem tűnt fel neki. Percekkel később csuromvizesen kopogtam az ajtón, majd egy bögre tea társaságában elindultam Panna szobája felé, mit sem sejtve arról, hogy ez milyen rossz ötlet.

– Szia! – köszöntöttem, és a nyakába borultam.

– Hali – köszöntött kissé megilletődve, és megveregette a vállamat. – Gyere be! Amúgy miért vagy csurom víz?

– Nézz ki! – legyintettem, és bementem Panna újdonsült szobájába. Miközben ő az ablakból figyelte a zuhogó esőt, én körülnéztem. A falak halvány rózsaszínűek voltak, a sarokban az ablak mellett könyvespolc húzódott meg (nem mintha Panna szeretne olvasni), alatta egy íróasztal. A

másik sarokban ruhásszekrény, a falon bekeretezett családi fényképek. Közepén az ágy, mellette jobbról éjjeliszekrény. A jobb oldali fal mentén szekrények tele társasjátékokkal és Panna személyes dolgaival.

– Miért így rendezted be? – kérdeztem megrökönyödve. – Hol van a sokszínűség? Hol van a te Pannaságod? Mintha nem is a te szobád lenne! Csak egy hálószoba a sok közül... – keseredtem el. Laura teljesen megváltoztatta Pannát. Elvette a személyiségét. Vagy talán Panna dobta el?

– Kinőttem belőle – felelte egyszerűen Panna, majd odament az egyik szekrényhez és kivett egy pakli Onót.

– Miért, a tiéd még mindig olyan? – kérdezte undorral a hangjában.

– Igen! – vágtam rá sértetten.

– Mindegy – legyintett, és felmutatta a kártyákat. – Akarsz?

Szívesen folytattam volna, hogy miért baj az, ha a szobám még mindig „olyan”, de tudtam, most nem tenne jót, ha Panna haragudna rám, ezért inkább lenyeltem a békát.

– Oké, játszhatunk – vontam meg végül a vállam, aztán felültünk az ágyra, és elkezdtünk játszani. Egészen belemerültünk a játékba, közben jót beszélgettünk, és bár Panna minden kérdésénél összeszorult a gyomrom, viszonylag jól telt. Már a negyedik partit kezdtük volna, amikor észrevetük, hogy elállt az eső, így Panna felvetette, menjünk el a játszótérre.

– Jó ötlet, csak előbb hazamegyek ebédelni – közöltem, és a vállamra kanyarítottam a kabátomat.

– Jut eszembe! – szólaltam meg, mielőtt kiléptem a szobából. – Átdobod a leckéket?

– Persze – mosolygott rám Panna, én pedig felkaptam az üres teásbögrémet az íróasztalról, és kimentem. Elköszöntem Panna szüleitől, de amint kiléptem az ajtón, megfagyott bennem a vér. Anya jött az út másik feléről, telefonnal a kezében, és amint rám nézett, tudtam, bajba kerültem. Nem szóltam neki, hogy Pannáéknál vagyok.

Hazamentünk, és leültünk az étkezőasztalhoz. Szótlanul ebédeltünk. Már épp örültem, hogy megúszom, amikor jött a fejmosás.

– Hogy lehet, hogy nem szóltál? Halálra aggódtam magam miattad!

– Tudom, és sajnálom, egyszerűen csak kiment a fejemből! – feleltem kissé feszengve.

– Hogyhogy kiment a fejedből?! Hívtalak! Figyelj oda! – háborodott fel anyja. – Egyébként is mit csináltatok, hogy nem tudhattam? Talán rejtegetsz valamit előlem?

– Nem, dehogyis! Csak unóztunk! – magyaráztam. – Véletlen volt, anyja, nem vettem észre, hogy hívtál, ne haragudj!

– Nos, kiérdemeltél magadnak egy szobafogságot, kisasszony! – mondta anyja, én pedig felálltam, és bementem a szobámba.

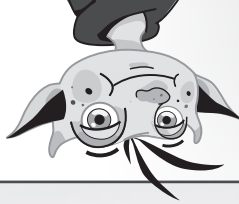
Amikor körülnéztem, már nem tetszett anynyira, hogy a szobám olyan, amilyen. A sárga falak már nem vidítottak fel, a gitárom, a vásznaim idegennek tűntek. Az íróasztal rendezetlensége zavart, a közös fotóink Pannával már csak feltépték a sebet, és a fényfüzerek sem világítottak olyan fényesen, mint azelőtt. Sőhajtva lerogytam az asztalomhoz, és megnéztem a telefonomat. Három nem fogadott hívásom volt anyától, és Panna is elküldte a leckéket. Ott volt a magyar lecke, de valamiért a matekot nem küldte el. Megköszöntem, és megírtam, hogy szobafogságban vagyok, majd megkérdeztem, hogy második matekon vettek-e fel leckét. Azt írta, hogy nem. Biztos, ki akar szűrni velem, gondoltam. Végül úgy döntöttem, inkább azt írom le, amit újdonsült barátnóm küldött.

Miután leírtam mindent, fáradtan dőltem végig az ágyamon. Unatkoztam. Fessenem nem akartam, és olvasni sem volt kedvem. Elvettem a gitáromat, és aznap már másodszorra pengettem meg a húrokat. Rettenetesen le volt hangolódva. Behangoltam a hangszer a telefonom segítségével, és újra megpróbáltam. Zenét akartam írni, mint már oly sokszor tettem, de mintha elfelejtettem volna, hogyan kell. Énekelni akartam, de most sem volt hangom. Végiggondoltam a napomat, hátha megjön az ihlet.

Bár minden aznap történt, az egész olyan távolinak tűnt. Az osztály összevisszasága, Anna hálálkodása, a rajztanárnő mosolya, Panna furcsa viselkedése, és ahogy visszafojtott lélegzettel hallgatóztam a bioszterem előtt. Amikor eszembe jutott Panna árulása, a bánatom lassan haragba csapott át. Megszorítottam a gitár nyakát. Erről az egészeztől ő tehet! Miatta nem tudok zenét írni. Miatta akartam, hogy elfogadjanak. Ezért más akartam lenni. Mintha többet érnének nálam! Mégis mindig tőlem kérnek segítséget, közben pedig rajtam vihorásznak. Majd én megmutatom nekik!

Hirtelen felindulásból felemeltem a gitáromat, és földhöz vágtam. A hangszer hangosat reccsent, én pedig riadtan kaptam fel. Elfehéredve láttam, hogy hosszú repedés húzódik az alján. ►►

Szívesen megosztanád, mit gondolsz egy-egy könyvről?

Szeretnéd megfogalmazni, hogy mit látsz jónak egy általad olvasott szövegben, vagy éppen ellenkezőleg, mi nem tetszik benne? Valamilyen meglepetést okozott? Esetleg unalmas volt? Voltak elvárásaid? Olvastál már hasonló szöveget? A személyes véleményedre vagyunk kíváncsiak, mutasd meg te is, hogyan olvasol! Várjuk könyvajánlóitokat a tiirtatok.cimbora@gmail.com címre!

Tóth Tamás

(Sepsiszentgyörgy, Mikes Kelemen Elméleti Líceum, VIII. B osztály)

BERG JUDIT

Liana

Illusztrálta: Grela Alexandra

Ecovit Kiadó, 2024

Amikor az ember dzsungeles kalandregényre gondol, általában egy kincs megszerzése jut eszébe. Berg Judit Liana című könyve viszont nem ilyen típusú. Ebben egy teljesen valóságos balesetből továbbfejlesztett, fantáziadús történetről van szó. Kiderül, hogy az őserdei indiánok miként kapcsolódnak a civilizációhoz és a modern világhoz, ugyanakkor megismerjük az ősi szokásaikat is.

Hazakerül négy 13 vagy annál kisebb életkorú gyerek a dzsungel mélyéből? Biznak-e a városi emberek a megtalálásukban? Milyen veszedelmekkel kell a gyerekeknek és a keresőcsapat tagjainak szembenéznük? Milyen támogatást kapnak a remény megtartására? Elfogadja a katonaság az őslakosok segítségét?

Ezekre a kérdésekre mind fény derül ebben az izgalmas, nem megszokott és nehezen letehető könyvben. Elolvasása után máshogy gondolunk az indiánokra és talán az esőerdőre is. Ezt a regényt élmény olvasni!

►► Akkor jöttem rá, hogy túlságosan is úrrá lett rajtam a düh. Ez volt az első alkalom, amikor engedtem a tüskék szorításának. Mély levegőt vettem, és próbáltam lenyugodni. Ilyen nem történhet meg még egyszer! Ránéztem a polcomon függő képekre, és keserű mosolyra húztam a számam. Aztán a tekintetem végigsiklott a polcon. Olyasmit kerestem, amivel elterelhetem a figyelmemet. Nem sok mindent találtam. Könyvek, vásznak, a dalos füzetem és néhány pengető. Minden mást az íróasztal alatti kis szekrényben tartottam. Végül, mivel kötelező olvasmányként vettük, sóhajtván fellapoztam a Toldit.

Amikor legközelebb megnéztem az időt, este fél hét volt. Letettem a könyvet az íróasztalomra, és előszedtem a tanzsereket, amelyek másnapra kellettek. Román, angol, fizika,

zene, magyar és biosz. Aztán eszembe jutott, hogy felelek fizikából. Beraktam a könyveket és füzeteket a táskámba, és leültem a székre az erőről szóló fejezet elé. Alig tanultam öt percet, amikor rezgett a telefonom. Kata írt, hogy segítsék fizikából, mert javítani akar. Bár én sem értettem a leckét, megírtam, amit tudtam. Aztán Zsombi is írt, ezért neki is segítettem. Aztán Annának, Vikinek és az új barátnőmnek is. Végül egy kukkot se tudtam tanulni, de legalább segítettem mindenkinek. Egy kis idő elteltével elraktam a fizikát, és bágyadtan feküdtem le aludni.

(folytatjuk)

Szomszédaink érméi

Bálna és orrszarvú jól megfér egymással a 10 léváson

Románia és Magyarország bankjegyei, érméi után vessünk egy pillantást a közeli és távoli szomszédok pénzeire.

Az euró rontott egy picit a helyzeten, hiszen egységesek a bankjegyek, és élőlényeket nem találunk rajtuk, csupán épületeket, hidakat, ajtókat, ablakokat, amelyek az egységet, összetartást kívánják szimbolizálni. Az euróérmékkel már jobb a helyzet, hiszen azok egyik oldalán a tagállamok saját szimbólumaikat is használják. Így a görög 1 euróson egy kuvik (Athene noctua) látható, amelynek neve utalás a görög istennőre, Pallasz Athénére. Az andorrai 1, 2 és 5 centesen a pireneusi zerge, a ciprusi 1, 2 és 5 centesen a ciprusi vadjuh, a horvát 1 eurós érmén a nyest található. Ez nemcsak egyszerű szimbólum, hanem érdekesség is, hiszen a horvátok régi (euró előtti) pénzneme, a kuna elnevezése horvátul nyestet jelent. A középkorban nyestbőrrel fizettek, innen származik a neve. Egyébként a régi kunásokon (1, 2, 5) mind állatillusztrációk voltak: barna medve, tonhal, csalogány. A kuna váltópénzén, a lipán pedig növények (dohány, tölgy, kukorica, szőlő) szerepeltek, jelezve Horvátország szoros kapcsolatát a természettel.

Hasonló volt a helyzet Szlovéniában is. A tollár és váltópénze, a sztotin barlangi vakgöte, erdei fülesbagoly, házi méh, pisztráng, füstifecske, kőszáli kecske, ló, fehér golya képével volt díszítve. A szlovén euró már csak az 1 centes golyát őrizte meg.

Közismert az osztrák 1 centesen a tárnics, a 2 centesen a havasi gyopár, amely az 1 schillingsen is ott volt, valamint a német 1, 2 és 5 centesen a kocsányos tölgy, amely még a nagy elődtől, a márkától maradt ránk és az érmékre. A tölgyet a tudás és időtlenség fajaként tisztelik a német kultúrában.

Vessünk egy pillantást a bolgár 10 lévásra: bálna és orrszarvú díszíti. Hogyan kerültek rá ezek? Úgy, hogy kötődnek Petar Beron bolgár tanárhoz, tudóshoz, akinek arcképe látható volt a 10 léváson. Ő az első modern bolgár tankönyv, a *Halak tankönyve* megalkotója, amelyet Brassóban nyomtattak ki. A könyvben a halakról kevés szó esik, főleg nevelési tanácsokkal és a bolgár betűk bemutatásával foglalkozik, de mivel eredeti borítójának hátulján delfin és bálna is látható (amelyekről viszont tudjuk, hogy nem halak), elnevezték pontatlanul a *Halak tankönyvének*.

Egyes érméken védett növények és állatok képei láthatók

Kuna, vagyis – horvátul – nyest

Kocsányos tölgy az 1 márkáson és a pfennigeken

Az euróra való átállást Szlovéniában csak a golya élte túl...

...a pisztráng már nem.

Sziasztok!

Pont, ahogy elképzeltem: több ezer levél jelezte, hogy nem tetszett nektek a chatpnt által írt levél. Így hát maradok én a kaptafánál. Tegnap tanultuk a suliban ezt a mondást, a jelentése az, hogy a suszter maradjon a kaptafánál. Lefordítva mai magyarra azt jelenti, hogy akinek nem inge, ne vegye magára. Még pontosabban: mindenki azzal foglalkozzon, amihez ért, s ne azzal, amihez nem. Hahó, oszi! Hahó, igazgató néni! Hahó, töritanár! Hahó, tanári! Ha mindenki csak azzal foglalkozna, amihez ért, akkor sok boldogság lenne a Földön. Nagy ef, mert csak egyetlen Földünk van, mondta a mezőgazdaságtanár. Az is műveletlen, mint ti – tette hozzá.

Ezzel az utolsó mondatával el is ásta magát. Mi sem voltunk restek, borsot törtünk az orra alá. Tüsszögött is rendesen, mert azonnal feljelentettük a diáktanácsnál, a fogyasztóvédőknél, a kapusnál, az adminisztrátornál, az iskolai pszichológusnál, a takarítónőnél, a szülői bizottság elnökénél s a büfésnéninél. Év elején volt egy tájékoztató, s ott azt mondták, hogy jogaink vannak, éljünk velük. No, mi éltünk a jogainkkal, most Eke Lai (így becézzük a tanárt, egyébként Mező Lajos a neve) írhatja a nyilatkozatokat s magyarul kodhat. Ő kereste magának. Ahogy a közmondás is mondja: aki keres, talál.

Persze most jön, mézesmázaskodik, azt mondja, rosszul értettük, mert nem műveletlenek, hanem műveltek vagyunk, de már nincs visszaút. A csatabárd ki lett ásva, a kocka el lett vetve. (Ő szokta mondani, szerinte viccesen, hogy mi lesz a kockából, ha elvetjük, kockafa vagy kockafű? Süket – válaszoljuk mi, halkán.) Elszabadult a pokol, kinyílt Pandóra kemencéje, vagy kelepccéje, vagy szerencséje, velencéje, szelencéje, valamelyik biztosan jó. Szóval a lepel lehullott, és mi nem borítunk fátlyat a mültra, mert aki *a*-t mond, mondjon *b*-t is. Nem igaz?

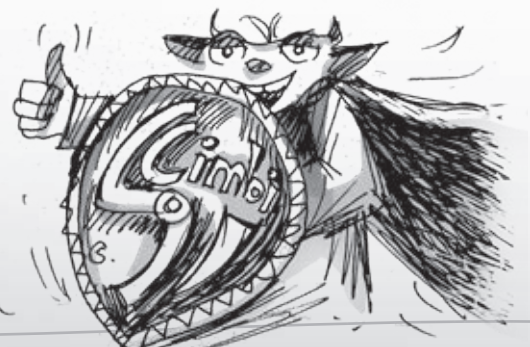
Ahogy a matektanár is bölcsen megjegyezte, a tények függvényében (anyám, borogass!) nekünk van igazunk. A legjobb az, hogy most a többi tanár is látja, milyen erősek vagyunk, és meghátráltak, mint Hannibál az elefántokkal Rómánál. Ezt tanultátok már? Elefántokkal mentek háborúba. Átkeltek az Alpokon, azt mondja a töritanár.

Úgy kacagtunk, estünk ki a padból: méghogy elefántok 4000 méteren a hóban?! Azt mondta, kacagjatok, kacagjatok, ebből is látszik, milyen művel... művele... műveleteket végeztek matekórán, mert tudjátok, hogy a 4000 az sok. Meghátráltál, mint a póniló a 110 centis akadálnál, mi?

Remélem, a lényegét kihímeztétek-hámoztátok abból, amit írtam: egységben az erő, s ha nem megfelelően bánnak veletek, van védelem.

Éljen a csengő, éljen a hosszú szünet!

Szókereső: Tamási Áron: Karácsonyi...

(a cím folytatása a hálóban)

Tamási Áron (1897–1966) író otthonában (1956). Fotó: MTI/Keleti Éva

Húzd ki a kiemelt szavakat a betűhalmazból a lehetséges nyolc irányban (fel, le, jobbra, balra és átlósan), majd olvasd össze sorban (a vízszintes sorokat követve) a megmaradt 13 betűt. Megfejtésül a novella címének befejezését kapod.

Rippl-Rónai József: Karácsony (forrás: Wikipédia)

„A szabad tűzhelyen, a betlehemi majorban, hajladozik a tűz aranylángja. Csordapásztorok **melegednek a tűznél, melynek** a fénye átvilágít az időn, és emlékezni serkent **engemet** is. Tizenhárom éves **voltam**, s vezére a zsenge **pásztoroknak**. Ezek a zsenge **pásztorok** mind **korombéli** fiúk voltak, akiket gondosan megválogatva vettünk fel a nyájba. **Amikor** a kör bezárult, kiosztottuk a szerepeket. Elsőnek vezért választottunk, aki majdan, karácsony este, a belső **beköszöntőt** is mondani fogja, mindama leányos házaknál, ahova behatolunk.

Aztán **választottunk** külső beköszöntőt, aki az **ajtón** kívül fog szólni, és hát meg is küzd azzal a másik nyájjal, amelyiket ott találunk esetleg a háznál. Utána kijelöltük a tűzmestert, aki vezényli az üdvözlő puffantásokat; majd megválasztottuk az énekvivőt és a mókamestert, **nemkülönben a nagymondót**, aki mindenkit le fog **torkolni**, szükség esetén még lódítva is éktelenül.

S **asztán** tanulni kezdtünk.

Így készültünk a szent hadjáratra, a karácsonyi kántálásra, s vártuk a napot és tele lélekkel az estét, amikor **aranyfényel** felragyog a betlehemi csillag.

S végre a föld örömet kiáltott az égre, és az ég örömet kiáltott a földre.

Karácsony este lett. Az áradó örömben úgy ringott a völgyben a falu, mint a békesség tava. S a tóban egybegyűlt a tizenkét zsenge pásztor, mint tizenkét aranyhal. Elindultunk kövér örömmel, s miközben úsztunk a patyolat estében, **felzengett** szívünkben az ének. Szállott az ének, és zengedezve hirdette, hogy a betlehemi hírmadár a mi falunkba is hullatott egy tollút. Hullatott egy tollút a kicsi nép ismeretlen falujába; és öröm nyugodott azon, ami hullt, és **piros megemlékezés** a szegények felől...”

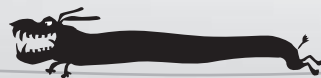
L	B	E	K	Ö	S	Z	Ö	N	T	Ő	T	V
E	N	P	I	N	L	O	K	R	O	T	Á	M
Y	E	K	E	N	Y	L	E	M	E	L	K	E
N	B	R	O	N	Á	S	Z	G	A	O	E	G
N	N	O	T	R	G	V	N	S	R	L	N	E
É	Ö	K	O	R	O	E	Z	O	É	A	D	M
F	L	I	O	L	Z	T	M	N	C	J	E	L
Y	Ü	M	T	L	O	B	Z	E	S	T	G	É
N	K	A	E	T	É	Ú	K	S	T	Ó	E	K
A	M	F	T	L	T	A	Z	T	Á	N	L	E
R	E	U	I	Á	K	S	O	R	I	P	E	Z
A	N	A	G	Y	M	O	N	D	Ó	T	M	É
K	A	N	K	O	R	O	T	Z	S	Á	P	S

Dsida Jenő verssorai a hálóban

	... megvénülünk (Jókai Mór regénye)	Nick Weiss filmje (2008)	Német tévédó	James Cameron filmje (2009)	Panaszol a kutya (Magyarországi város lakója)	Volt Nemzeti Adó- és Vámhivatal	Páratlan fészű!	Beke György (író) szülőfalujából való	Miénk itt a ... (LGT)	Fejetlen csáp!	Skandináv nép		
Állóképességi verseny													
1.												Í	
Viszonylagos							Angol vagy!			Lángol			
							Véredény			Japán író volt (Hirosi)			
Rendben van!			Hajófar			Jómagam			Egykori német állam				
			Kelvin			Portugál autójel			A Fülöp-szigetek fővárosa				
	Japán elektronikai márka				Először latinul						Névelő		
2.											Richard Strauss operája		
Sértetlen, teljes			Rádíusz					Arab eredetű férfinév					
			Jó erőben van										
Átemelés a teniszben				Idegen végösszeg					Mi az hogy!				
Frissit									Római egyes	Tisztelt címzett rövidítve			
										Opel-típus			
Nitrogén		Hazai autójel							Belga futballista (Brent)				
		A földre hint											
Páros ököll!			Tesla						Előtag (mezőgazdaság)				
			Kutyanev						Személyes névmás				
Baszk kikötőváros						Aerob rész!		Fiatalos köszönés	Mega	Himnusz románul			
								Jó a füle	Redő az arcon				
... Bella, olaszországi sziget							Amerikai színész volt (Temple)						
							Let Me Know						
Magyarországi bányászváros			Női név					Páros válasz!				Ingelő!	
			Ókori római pénz					Páros!					
Henrik Ibsen műve					Füst ..., magyar író volt					Zigóta lesz belőle!			
					Szekundum					Kén			
	F												

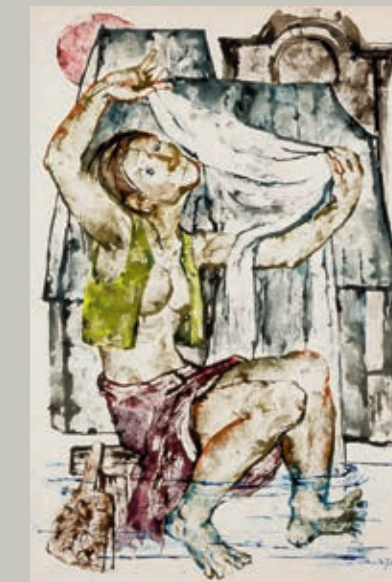
Cimbi képtára

Pallos Jutta világa

Így, év végén szeretnék megemlékezni még valakiről, aki szintén idén lett volna 100 éves. Pallos Jutta (leánykori nevén Schönauser, ezért vezetékneve gyakran szerepel Pallos Sch. változatban is) 1925. január 12-én született Szászrégenben, és éppen öt éve, 2020. december 4-én hunyt el a németországi Stuttgartban. Művészeti tanulmányait Kolozsváron végezte el az 1950-es évek közepén, és idővel egy nagyon sajátos és összetéveszthetetlen képi világot hozott létre. Alkotásain gyakran feltűnnek az erdélyi szász városok, ezek azonban legtöbbször nem konkrét városképek, hanem a települések lényegének tömör megfogalmazásai. Pallos Juttát nagyon érdekelték az erdélyi falvak hagyományokhoz ragaszkodó lakói, illetve az emberi élet alapvető kérdései: *miért van szükség közösségre? mi egy közösség célja és dolga? ki végzi azt a gondoskodói munkát, ami viszi előre a világot? mi történik, ha ebben a rendszerben valami megtörik?*

Szerintem részben ezért is fordult a népballadák felé, és készített egész sorozatokat például az *Ágnes asszonyról* és a *Budai Ilonáról*, mert meg akarta érteni, hogy miért romlanak el a dolgok, és ha már valami elromlott, mit lehet tenni?

Egy interjúban időhiányra panaszkodott, és arra, hogy életét meg kell osztania a háziasszonykodás és a festés között (megjegyzem, hogy legtöbb férfi pályatársának nem kellett ilyen kihívásokkal megküzdenie).

Ágnes asszony (monotípiá, akvarell, papír, 1973). Magángyűjtemény. A kép forrása: Quadro Galéria archívuma. A reprodukciót készítette: Váczi Roland

Ennek ellenére hatalmas életművet hozott létre, a saját feljegyzései szerint is több mint ezer alkotással.

Nagyszeben télen (akvarell, 1972). Magángyűjtemény, a reprodukció forrása: Christine Pallos

Gondoskodás a következő nemzedékről (olaj, vászon, 1983). Magángyűjtemény, a reprodukció forrása: Christine Pallos

A hagyomány őrzői / Alkonyat előtt (olaj, vászon, 1989). Magángyűjtemény, a reprodukció forrása: Christine Pallos

RENDELD MEG
MOST A
CIMBORÁT!

Áldott
karácsonyt,
boldog új évet
és...
izgalmas
vakációt!

Előfizetési díj: **40 lej**
(a 2025–26-os tanévre)

A Cimborá ára nem előfizetőknek:
5 lej / lapszám.

- keresd az iskolai terjesztőnél
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon
- írd a cimboramail@gmail.com címre

www.cimbora.net